

**İTHAL
ÜRÜN
YERİNE**

**TÜRKİYE DE
ÜRETİLEN EŞDEĞER
ÜRÜNÜ KULLAN;**

Fırsatlar

Yönetici Özeti

Çevrilebilirliği sıkça tartışılan borç yükünün, yapısal düzenlemeler yoluyla yaratılabilecek sağlam kaynaklar yerine yeniden borçlanma yoluyla ödenmeye çalışılması Türkiye'nin yıllardır çözümleyemediği en önemli sorunudur. Cari işlemler dengesinde yaşanan olumsuzluklar ise Türkiye'nin önünde duran ve ekonomik istikrarı kesintiye uğratan önemli faktörlerden birisi olmuştur. Cari işlemler dengesini olumsuz yönde etkileyen ve boyutunu karşılanamaz noktaya çıkaran en önemli kalemlerden birisi ise ithalattır.

Tüm çabalara karşın İthalat ihracata göre daha hızlı bir gelişme göstermiş ve ithalatın ekonomi içindeki ağırlığı giderek artmıştır. Kısaca dışa açık bir ekonomi yaratma becerisi gösterilirken, dengeler ithalat lehine bozulmuştur. Son yıllarda özellikle kriz sonrası yatırımlarda yaşanan duraklamaya karşın ara ve tüketim malları ithalatında yaşanan gelişmeye bağlı olarak ithalatın GSMH ya oranı %28 düzeylerine çıkmıştır.

Geçmiş dönemlerde olduğu gibi ithalat, 2003 yılı ile birlikte cari işlemler dengesini önemli ölçüde olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle son çeyrekle birlikte yatırım eğiliminde ve ithal tüketim mallarına yönelik talepte artış yaşanmış ve döviz kurlarının da etkisiyle dış ticaret açığı önemli ölçüde yükselmiştir. İthalatta yaşanan bu gelişme cari işlemler açığının GSMH'nin %3.3 ü düzeyine erişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu düzey cari açıkların yakından izlenmesi gereğini ortaya koymuştur. İçinde bulunduğumuz 2004 yılının dokuz ayı göz önüne alındığında ise bu dengenin çok önemli oranda bozulduğu ortaya çıkmaktadır. 2004 yılında ithalatın yıl sonu itibarıyla 95 milyar ABD Doları düzeyine dış ticaret açığının ise 34-35 milyar ABD Doları düzeyine erişmesi beklenmektedir.

Göstergeler, ithalatın hızının kesilmesi ve ihracatın artırılması gereğini ortaya koymaktadır. Bu amaca yönelik olarak geçmişte olduğu gibi vergi ve döviz kurlarına müdahale gündeme gelmektedir. Ancak benimsenen kur politikaları gereği döviz kuruna müdahale etme olanağı görülmemektedir. Bu nedenle, talebi kısıbilecek vergilerin uygulamaya konması çıkış yolu olarak görülmektedir. Söz konusu uygulamanın talebi daraltması nedeniyle, yurt içi üretim de olumsuz yönde etkilenecektir. Bu tür kolay önlemler yerine yeni ve kalıcı çözümler üreterek bu sorunun çözüm yolları aranmalıdır. *Çözüm; ithal ürüne olan talebin yurt içinde üretilen ürünlere yönlendirilmesi için gerekli stratejilerin geliştirilmesindedir.*

Geniş ekonomik kategoriye göre (BEC) toplam ithalatın dağılımına bakıldığında dönem içinde yapısal bir değişim gözlenmektedir. Tüketim malları ithalatının 1995 yılı sonrası toplam ithalat içindeki payının arttığı ve yüzde onların üzerine çıktığı görülmektedir. Bu oran 2000 yılında %13 ler düzeyine yükselmiştir. Kriz ile birlikte toplam ithalat içinde yüzde 10 düzeyine gerileyen tüketim mallarının payı, 2003 yılında yeniden artış eğilimine girmiştir. 2004 yılı ilk dokuz ayda bu pay % 14,4 e çıkmıştır. Bu bulgu ithalat içinde kolayca vazgeçilebilecek ithalat miktarının payının arttığını göstermektedir.

Toplam ithalat içinde ürün gruplarının (BEC) payları ithalat içindeki yapısal değişiklikleri göstermesine karşın, nicelik konusunda gelişmeyi göstermemektedir. İthalat tutarlarına bakıldığında ara malı ve tüketim malları ithalatında yaşanan gelişme daha açık görülmektedir. Tüketim malları ithalatı 2003 yılında 7,5 milyar ABD Doları düzeyine erişirken bir önceki yıla göre yaklaşık 2,5 milyar ABD Doları artarak %50 artış göstermiştir. Benzer olarak ara malı ithalatı da hızla artmıştır. Bu artışın bir bölümü sıkça ifade edildiği gibi ihracattan kaynaklansa da üretim

içinde ithal girdi oranlarında son dönemlerde yaşanan artış bu gelişmenin temel nedenlerinden birisidir.

Bu gelişme ekonomik büyüme için yeterli tasarrufa sahip olmayan bir ülkenin borçlanarak yarattığı yabancı kaynakları, bilinçsizce katma değer yaratabilecek yatırımlar yerine giderek tüketim mallarına yönelttiğini ve söz konusu kaynakların ihracatçı ülkelerin ekonomileri için katma değer yaratmada kullanıldığını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Söz konusu davranış biçiminin değiştirilmesi gerekirken bu eğilim giderek daha da belirginleşmektedir. 2004 yılının ilk dokuz aylık tüketim malları ithalatının 10,1 milyar ABD Dolarına erişmesi bu yargıyı doğrulamaktadır. Toplumun bilinçlenmesi durumunda ara mallar da göz önüne alındığında kolayca vazgeçilerek Türkiye de üretilen eşdeğer ürünlere yöneltilebilecek oldukça yüksek miktarda bir ithalatın varlığı bu verilerden açıkça görülmektedir

Borç alarak diğer ülkelerin yarattığı kaynakları kullanarak tasarruf eğilimi giderek azalan ve buna karşın refah içinde yaşamayı amaçlayan ülkelerin sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmesi olası değildir. Söz konusu ülkeler aldıkları borçların bir bölümüyle ithalatı finanse ederken, aynı zamanda ihracatçı ülkelerin istihdamına katkıda bulunmaktadır. Türkiye de benzer sorunu yaşayan ülkeler arasındadır.

Bu çalışmada geliştirilen senaryolara göre 2003 yılı verilerinden hareketle yapılan hesaplamalar tüm sektörlerde öngörülen ithal ürün talebinin toplumun bilinçlendirilmesi durumunda, Türkiye de üretilen eşdeğer ürünlere kolayca kaydırılabileceğini göstermektedir.

Birinci senaryoya göre Türkiye de üretilen ürünleri kullanmak için 2003 yılında 1,048 milyar ABD Dolarlık ithalattan vazgeçilmesi yeterli olmaktadır. Bu değer, toplam imalat sanayi ithalatının sadece %2,6 i düzeyindedir. Aynı değerler ikinci senaryo için 2,178 milyar ABD Dolarıdır. Üçüncü senaryo için 2,743 ABD Doları ve 2003 yılı toplam imalat sanayi ithalatının %6,7 dir. Bu değerler söz konusu varsayımların kolaylıkla gerçekleştirilebileceğini ortaya koymaktadır

İthal ürün yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürünün kullanılması durumunda sağlanabilecek en önemli katkı istihdam alanında ortaya çıkmaktadır. İthal edilen her ürünün ihracatçı ülkelerde istihdam yarattığı göz ardı edilmemelidir. Ancak unutulmaması gereken nokta bu yaklaşımın istihdamı artırmada sadece katkı sağlayabileceğidir. İstihdam sorununun çözümü için öncelikle istihdam üzerindeki ağır vergi ve sosyal güvenlik paylarının düşürülmesi gereği unutulmamalıdır.

Tüm sektörler göz önüne alındığında yaratılabilecek toplam istihdamın birinci senaryoda 8.840 kişi, ikincide 16.507 kişi ve üçüncüde 20.341 kişi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu değerler imalat sanayi toplam istihdamının %0,90 - %2,08 ine eşittir. Kısaca toplam ithalat içinde yaklaşık 1,048 milyar ABD Doları ithal üründen vazgeçilerek Türkiye de üretilen eşdeğer ürünün kullanılması durumunda istihdamda 8.840 kişi gibi bir artış sağlanabileceği açıkça görülmektedir. *Bu istihdamın ülke ekonomisinde yaratacağı çarpan etkisi ise Türkiye de üretilen ürünü kullanmanın ekonomideki darboğazları aşmak için geçici bir çözüm değil uzun dönemli kalıcı bilinen ancak yeni bir araç olduğunu açıkça göstermektedir.*

İthal ürün yerine Türkiye de üretilen ürünü kullanmanın istihdama ve dış ticaret açığı ve dolayısıyla cari işlemler dengesine olumlu katkısı yanında büyüme üzerindeki etkisi bu amaca yönelik yaklaşımların benimsenmesi ve uygulamaya konması gereğini açıkça ortaya koymaktadır. *Unutulmaması gereken bir diğer nokta ise bu yaklaşımın, Türkiye de doğrudan yatırım ile üretim yapan yabancı sermayenin çeşitli nedenlerle üretimini farklı ülkelere kaydırmasını engelleyecek olmasıdır.* İç pazar potansiyeli açısından dünyada ilk 25 ülke içinde yer alan Türkiye de tüketicinin ve ithal ara malı kullanan işletmelerin bu tür bir yaklaşımı benimsemesi, doğrudan yabancı sermayenin ülkeye gelmesinde özendirici rol oynayabilecektir.

Türkiye de üretilen ürünün kullanılmasına yönelik geleceğe dönük senaryolar Türkiye nin bu konuda çok önemli adımlar atabileceğini göstermektedir. *Günümüzde ABD, Kanada, Japonya, Fransa gibi gelişmiş ülkeler dahil birçok ülkede bu konuda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Kamu ve sivil toplum kuruluşları toplumu bilinçlendirmek amacıyla bu konuya önemli kaynaklar aktarmaktadır. Bu ülkelerle karşılaştırılmayacak boyutta İstihdam sorunu yaşayan, kişi başına geliri düşük olan ve ödemeler dengesindeki olumsuzlukları bir türlü aşamayan Türkiye nin söz konusu ülkelere göre bu tür yeni yaklaşımlara daha çok gereksinimi olduğu açıktır.* Bu nedenle kamu ve sivil toplum örgütlerinin toplumu Türkiye de üretilen ürünü kullanmaya özendirecek ve bu konuda bilinçlendirecek çalışmalara ivedilikle eşgüdümlü bir biçimde başlaması gereklidir.

Geleceğe yönelik kestirimler bu konuda yaratılabilecek faydanın büyüklüğünü ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Türkiye nin 2005 / 2010 yılları arası için yapılacak tutucu ithalat tahminlerine dayalı senaryolar dahi, sağlanacak yararı göstermesi açısından ilginç sonuçlar vermektedir.

2005 yılında %3 ve 2009 yılına kadar her yıl bir önceki yıla göre %1 daha fazla oranda 2010 yılında ise %10 düzeyinde ithalattan Türkiye de üretilen eşdeğer ürünü kullanmak için vazgeçilebileceği varsayımı yapılarak yürütülen çalışmanın sonucunda ise katkının boyutu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Yapılan hesaplamalar, sadece 2010 yılında yaklaşık 14,5 milyar ABD Doları ithalat yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürün kullanılması durumunda yaklaşık 5,8 milyar ABD Doları katma değer ve 105 bin kişiye istihdam olanağı yaratılabileceğini göstermektedir.

Söz konusu varsayıma göre 2005 / 2010 yılları arasında toplam 6 yılda yaratılabilecek katma değer miktarı ise yaklaşık 17 milyar ABD Dolarına erişirken, yaratılabilecek istihdam yaklaşık 320 bin kişiye erişmektedir.

Yaratılabilecek istihdamın 2001 yılı İmalat sanayi toplam istihdamının (10 kişiden fazla çalışan işyerleri) %30 u, DİE Hane Halkı İstatistikleri imalat sanayi çalışan sayısının ise %12'si düzeyindedir. Elde edilen bu bulgular ithal ürün yerine Türkiye de üretilen ürünü kullanmayı özendirecek ve toplumu bu konuda bilinçlendirecek yaklaşımların önemini ortaya koyarken söz konusu çabaların da ivedilikle başlatılması gereğini de açıkça göstermektedir.

Söz konusu katkılar dışında bu yaklaşımın yaratacağı çarpan etkisi göz ardı edilmemelidir. Türkiye de üretilen eşdeğer ürünü kullanmanın dış ticaret ve dolayısıyla cari işlemler dengesini olumlu yönde etkilemesi yanında, ara malı üretimini tetikleme, yatırım eğilimini artırma, gelişen iç talep nedeniyle yabancı sermaye yatırımlarını özendirme, kapasite kullanım oranlarında artışa bağlı olarak söz konusu ürünleri üreten işletmelerin verimliliğini ve rekabet gücünü artırma gibi ekonomiye çok sayıda katkısı olacaktır.

Tüm bunların yanında yaratılan ek katma değere bağlı olarak vergi gelirlerini artırırken sürdürülebilir kalkınmayı sağlamada önemli rol oynayacaktır. Bu katkılar göz önüne alındığında ithal ürün yerine Türkiye de üretilen ürünleri kullanmaya yönelik çabaların ivedilikle ele alınması gereği açıkça görülmektedir. Başta kamu, işçi, işveren, sivil toplum örgütleri olmak üzere tüm kesimlerin konuya gereken önemi vermeleri ve bu konuda bir araya gelerek hedeflere odaklı eylem planına bağlı olarak en kısa sürede çalışmaya başlamaları gerekmektedir.

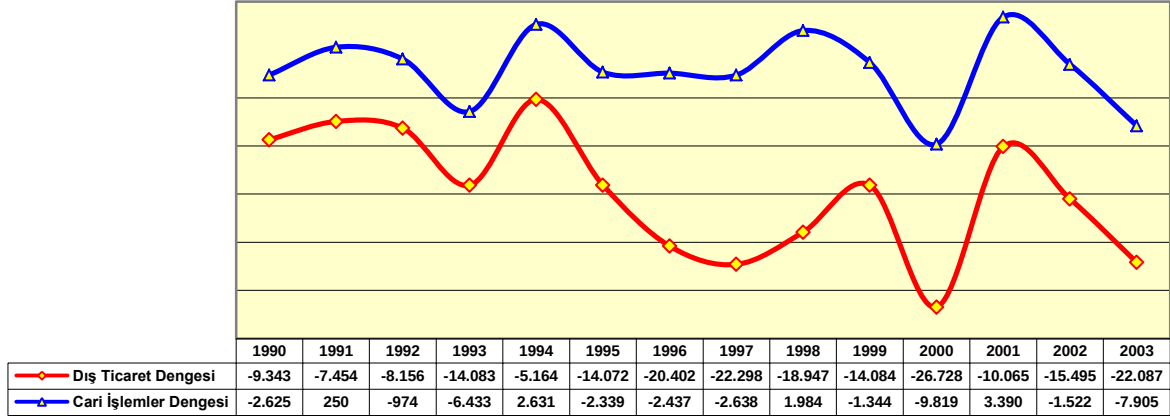
İÇİNDEKİLER

Yönetici Özeti	1
Cari İşlemler Dengesi ve İthalat.....	4
İthal Ürün Yerine Yurt İçinde Üretilen Eşdeğer Ürün.....	5
İthal Ürün Yerine Yurt İçinde Üretilen Eşdeğer Ürün Kullanmayı Özendiren Uygulama Örnekleri.....	6
İmalat Sanayi Gelişmeler; İthalat, Üretim ve Katma Değer.....	7
İhracatın İthalatı Karşılama Oranları.....	9
Özel İmalat Sanayi Sektörlere Göre Üretim ve Katma Değer.....	11
İthal Ürün Yerine Türkiye de Üretilen Ürün.....	14
Senaryolara Göre Türkiye de Üretilen Eşdeğer Ürüne Yönelebilecek İthalat.....	15
Senaryolara Göre Türkiye de Üretilen Eşdeğer Ürüne Yönelebilecek İthalatın Katma Değer Üzerindeki Etkisi.....	16
Senaryolara Göre Türkiye de Üretilen Eşdeğer Ürüne Yönelebilecek İthalatın İstihdam Üzerindeki Etkisi.....	17
Türkiye de Üretilen Eşdeğer Ürüne Yönelebilecek İthalat; Seçilmiş Örnek Ürünler.....	19
Seçilmiş Örnek Ürünlerde Türkiye de Üretilen Eşdeğer Ürüne Yönelebilecek İthalatın Katkısı.....	20
İthal Ürün Yerine Türkiye de Üretilen Ürün; Geleceğe Dönük Senaryolar.....	22

1. CARİ İŞLEMLER DENGESİ VE İTHALAT

Çevrilebilirliği sıkça tartışılan borç yükünün, yapısal düzenlemeler yoluyla yaratılabilecek sağlam kaynaklar yerine yeniden borçlanma yoluyla ödenmeye çalışılması Türkiye'nin yıllardır çözümleyemediği en önemli sorunudur. Cari işlemler dengesinde yaşanan olumsuzluklar ise Türkiye'nin önünde duran ve ekonomik istikrarı kesintiye uğratan önemli faktörlerden birisi olmuştur. Kısa vadeli yabancı sermaye hareketleri cari işlemler açıklarının yüksek düzeylere ulaştığı dönemlerde, bedeli ağır ekonomik kayıplara yol açmıştır. Cari işlemler dengesini olumsuz yönde etkileyen ve boyutunu karşılanamaz noktaya çıkaran en önemli kalemlerden birisi ise ithalattır.

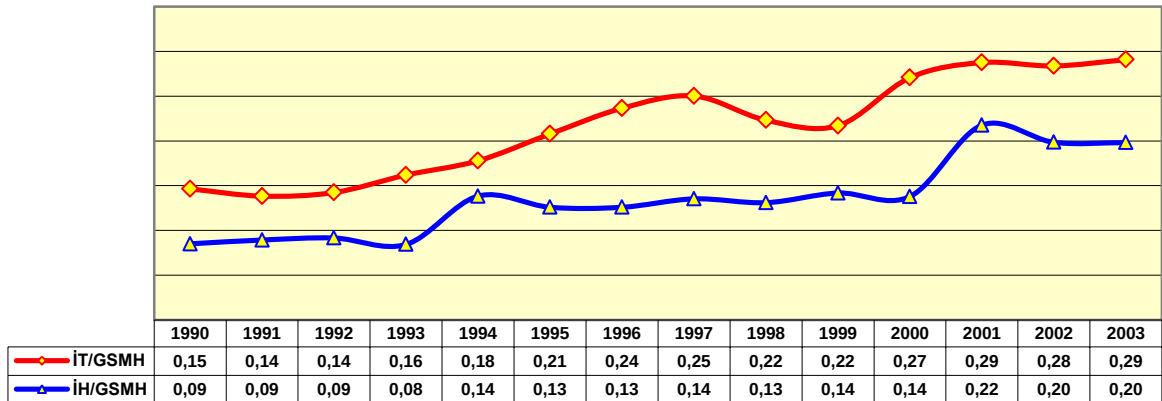
Cari İşlemler ve Dış Ticaret Dengesi 1990-2003 (Milyon \$)

Kaynak: TCMB Ödemeler Dengesi İstatistikleri, Dış Ticaret İstatistikleri

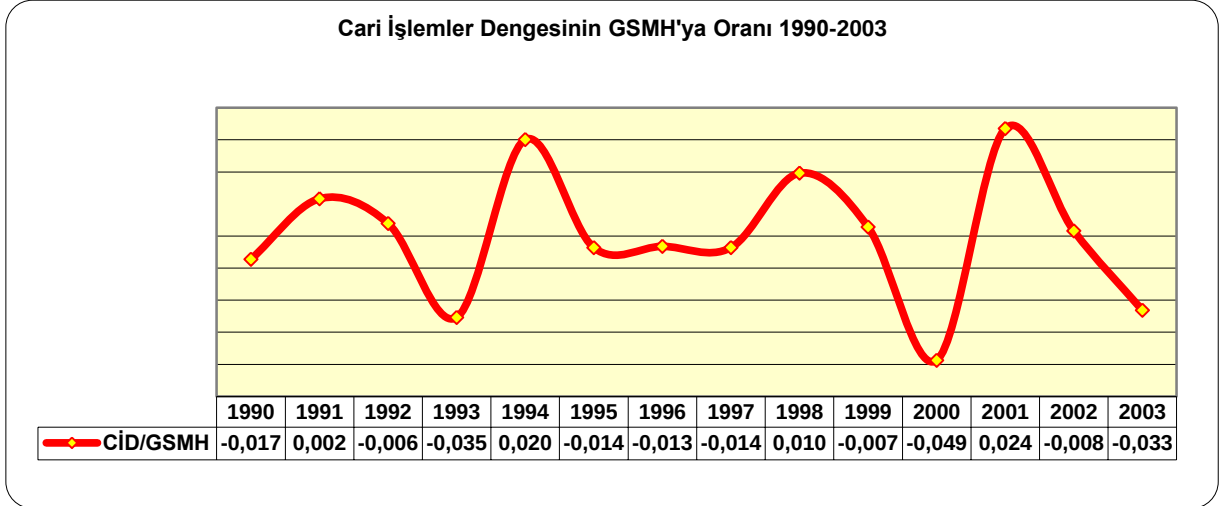
Ekonomik istikrarı sağlamak adına çoğunlukla kısa vadeli geçici uygulamaların tercih edilmesi sonucu ortaya çıkan dalgalanmalarda, ithalat aşırı boyutlarda artmıştır. İthalatta yaşanan bu artışlar ise cari işlemler açığını çok yüksek düzeylere taşımıştır. Örneğin 1993 ve 2000 yıllarında ithalatta bir önceki yıla göre yaşanan hızlı artışlara bağlı olarak ortaya çıkan yüksek cari işlemler açığı krize yol açarken, ekonomide çok önemli kayıplara neden olmuştur. 1993 yılında dış ticaret açığı %72 oranında artarken cari işlemler açığı 6,6 kat artarak 6,5 milyar ABD Doları düzeyine erişmiş ve 1994 krizini beraberinde getirmiştir. 2000 yılında ise dış ticaret açığı yaklaşık %90 artmış cari işlemler açığı ise 7,3 kat artarak yaklaşık 9 milyar ABD Doları düzeyine erişmiş ekonomide halen etkisi süren 2001 krizi yaşanmıştır. Bu dönemlerde artan ithalat, talebi düşürmeye yönelik vergiler ya da döviz kurlarına müdahale ile yavaşlatılmaya ya da düşürülmeye çalışılmıştır.

İthalatın ve İhracatın GSMH'ya Oranı 1990-2003

Kaynak: DİE, Dış Ticaret İstatistikleri ve DPT, 2005 Yılı Ekonomik Programı S:18 den yararlanılarak hesaplanmıştır.

Tüm çabalara karşın, ithalat dönem içinde ihracata göre daha hızlı bir gelişme göstermiş ve ithalatın ekonomi içindeki ağırlığı giderek artmıştır. Kısaca ekonomi dışı açılırken dengeler ithalat lehine bozulmuştur. Son yıllarda özellikle kriz sonrası yatırımlarda yaşanan duraklamaya karşın, ara ve tüketim malları ithalatında yaşanan gelişmeye bağlı olarak ithalatın GSMH'ye oranı %28 düzeylerine çıkmıştır. Aynı dönemde ihracatta da önemli bir atılım yapılmış ve ihracatın GSMH oranı da %20 düzeyine erişmiştir. Ancak ihracat/ithalat dengesi yüksek oranlı devalüasyonla sonuçlanan kriz yılları hariç ithalat lehine değişmiştir.

Kaynak: TCMB Ödemeler Dengesi İstatistikleri, DİE Milli Gelir İstatistikleri

Geçmiş dönemlerde olduğu gibi 2003 yılında da ithalat cari işlemler dengesini önemli ölçüde olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle son çeyrekle birlikte yatırım eğiliminde ve ithal tüketim mallarına yönelik talepte artış yaşanmış ve döviz kurlarının da etkisiyle dış ticaret açığı önemli ölçüde yükselmiştir. İthalatta yaşanan bu gelişme cari işlemler açığının GSMH'nın %3,3 ü düzeyine erişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu düzey cari açıkların yakından izlenmesi gereğini ortaya koymuştur. İçinde bulunduğumuz 2004 yılının dokuz ayı göz önüne alındığında ise bu dengenin çok önemli oranda bozulduğu ortaya çıkmaktadır. 2004 yılında ithalatın yıl sonu itibarıyla 95 milyar ABD Doları düzeyine dış ticaret açığının ise 34- 35 milyar ABD Doları düzeyine erişmesi beklenmektedir. İlk dokuz ayda 14 milyar ABD Dolarına erişen cari işlemler açığının ise yıl sonunda 15 milyar ABD Doları düzeyine çıkması olasıdır. Cari açığın bu düzeye erişmesi ekonomide önemli tehditlerin varlığını açıkça göstermektedir.

Göstergeler ekonomik istikrar ve sürdürülebilir bir büyüme için ithalatın hızının kesilmesi ve ihracatın artırılması gereğini ortaya koymaktadır. Bu amaca yönelik olarak geçmişte olduğu gibi vergi ve döviz kurlarına müdahale gündeme gelmektedir. Döviz kuruna müdahale etme olanağı benimsenen kur politikaları gereği olası görülmemektedir. Bu nedenle tek yol, talebi düşürebilecek vergilerin uygulamaya konmasıdır. Söz konusu uygulama, talebi daraltması nedeniyle yurt içi üretimi de olumsuz yönde etkileyecektir. Bu tür kolay önlemler yerine, yeni ve kalıcı çözümlere gereksinim duyulmaktadır. Çözüm; ithal ürüne olan talebin yurt içinde üretilen eşdeğer ürünlere yönlendirilmesi için gerekli stratejilerin geliştirilmesindedir.

1.1. İTHAL ÜRÜN YERİNE YURT İÇİNDE ÜRETİLEN EŞDEĞER ÜRÜN

Küreselleşme eğilimlerinin giderek arttığı bir dönemde "yurt içinde üretilen eşdeğer ürününü kullanımı" yaklaşımının tutucu ve çağdaş bir yaklaşım olmadığı görüşü ileri sürülebilecektir. Ancak göz ardı edilmemesi gereken nokta yaklaşımın toplumun ithal ürün yerine yurt içinde üretilen eşdeğer ürünü kullanma konusunda bilinçlendirilmesi temeline dayandırılmasıdır. Bu nedenle öncelikle eşdeğer ürün kavramına açıklık getirmek gerekmektedir. Eşdeğer ürün; fiyat ve kalite açısından benzer olan ürün anlamını taşımaktadır.

Geçmişte uygulanan korumacı politikalar sonucu ekonominin rekabete açık olmaması nedeniyle yurt içinde üretilen ürünler konusunda fiyat kalite algılaması açısından olumsuz bir dönem yaşanmıştır. Buna karşın özellikle gelişmiş ülke ürünleri için ise pozitif bir algılama oluşmuştur. Bu olgu yurt içinde üretilen ürünlerin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Tüm bunların yanında marka ise ithal ürünlerin diğer bir üstünlüğü olarak ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda birçok işletme kendi markasını yaratmadığı için iç pazarda kalite ve fiyatıyla hak ettiği yeri edinemezken, uluslararası pazarlarda tanınmış markalar için üretim yapma başarısını elde etmiştir. Ayrıca, üretimleri içinde ihracatlarının payı çok yüksek düzeylere erişen birçok işletme de ürünlerini gelişmiş ülke pazarlarında kabul ettirmelerine karşın algılama açısından yurt içinde ithal eşdeğer ürünler karşısında üstünlüğe sahip olamamıştır. Bu nedenle toplumun ithal ürün yerine yurt içinde üretilen eşdeğer ürünleri kullanması konusunda bilinçlendirilmesi, ülkenin ve elde edeceği bireysel yararların vurgulanması gereği açıktır. Kaldı ki ithal ürünlere karşı gelişmiş ülkeler de dahil bu yaklaşım yıllardır bir çok ülkede uygulanmaktadır.

1.1. İTHAL ÜRÜN YERİNE YURT İÇİNDE ÜRETİLEN EŞDEĞER ÜRÜN KULLANMAYI ÖZENDİREN UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Yıllardır birçok ülkede gerek kamu gerekse sivil toplum örgütleri ve özel kesim toplumu ithal ürün yerine yurt içinde üretilen ürünü kullanmaya özendirilmektedir. Bu ülkeler arasında ABD, Kanada, Avustralya gibi gelişmiş bir çok ülke yanında üretimde sürdürülebilir artışı sağlayabilmek için ulusal düzeyde bu yaklaşımı benimseyen bir çok ülke bulunmaktadır.

Yürütülen çalışmaların temelini ithal ürün yerine yurt içinde üretilen ürünün kullanılması durumunda başta istihdam olmak üzere ekonomik açıdan yaratılan katma değer vurgulanmaktadır. Çalışmalar kamu, sivil toplum örgütleri, sanayi ve ticaret odalarının bu amaçla kurdukları özel örgütler ve hatta çevreci kuruluşlar tarafından yürütülmektedir.

Yeni Zelanda'nın İthal ürün yerine neden yurt içinde üretilen ürün kullanılabileceği sorusuna "Green Party: Buy Local Food" kampanyasındaki yürüttüğü çevreci yaklaşımı ve Kanada'nın otomotiv sektöründe "Yurt içinde Üretilen Ürünü Kullan" kampanyasındaki istihdam ile ilgili bakış açısı, farklılıkları göstermesi açısından aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Kısaca, ithal ürün yerine yurt içinde üretilen eşdeğer ürünü kullanma konusunda toplumu bilinçlendirmeye yönelik stratejiler farklı bir bakış açısıyla günümüzde de birçok ülke tarafından başarılı bir biçimde kullanılmaktadır. Önemli boyutlarda cari açığı bulunan ve giderek tüketim malları ithalatı hızla artan Türkiye'nin bu tür bir yaklaşımı yıllardır benimsememesi ve uygulamaması önemli bir kayıptır.

Kanada da üretilmiştir?

Çalar saatini (**Japon Mali**), kurduğu için güne erken başladı. (6.00)

Filtre kahve makinesinde (**Çin Mali**) kahvesi süzülürken, elektrikli tıraş makinesi ile (**Hong Kong Mali**) tıraş oldu.

Gömleğini (**Sri Lanka Mali**) jean pantolonunu (**Singapur Mali**) ve spor ayakkabısını (**Kore Mali**) giydi.

Yeni elektrik ızgarasında (**Hint Mali**) kahvaltısını hazırladıktan sonra hesap makinesi ile (**Meksika Mali**) o gün ne kadar harcama yapabileceğini hesapladı.

Saatini (**Tayvan Mali**) radyoya (**Hint Mali**) göre ayarladıktan sonra arabasına (**Alman Mali**) binerek ülkesi Kanada da tatmin edici bir ücretle çalışabileceği bir iş aramaya başladı.

Joe yine verimsiz ve ümitsiz bir günün sonunda biraz dinlenmeye karar verdi. Terliğini (**Brezilya Mali**) giyerek kendisine bir kadeh şarap (**Fransız Mali**) hazırladı ve TV yi açtı (**Endonezya Mali**). Daha sonra Neden Kanada da iyi ücretli bir iş bulamadığını düşünmeye başladı.

Yeni Zelanda;

Neden yurt içinde üretilen gıda ürününü almalı?

Üreticilerimizi ve yerel ekonomiyi desteklemek için.

Çünkü taze ürün en iyisidir. Uzun mesafeden gelen ürünler zaman nedeniyle besin değerini kaybeder.

Çünkü yerel ürün ozon ile fümige edilmemiştir.

Daha ucuz ithal gıda yerine yerel ürünü almak gıdanın taşıma mesafesini kısaltır, fosil yakıtların tüketimiyle oluşan iklim değişikliği ve kirliliği engelleyerek çevre maliyetini azaltır. Sarımsağın Çin den 13000 km mesafeden gelmesinin ekolojik maliyeti çok yüksektir. Çünkü ihraç ürünlerde karantina olasılığı nedeniyle daha yüksek oranda böcek ilacı kullanılır.

.....

Bunu Biliyor musunuz?

Çin den ithal edilen bir kg sarımsağın fosil yakıtlardan ek olarak 5500 kj enerji tükettiğini, 380 gm karbon dioksit ve 5,2 gm nitrojen oksit yarattığını

Süpermarketlerde ithal edilerek satılan 21 taze gıdanın dünyanın her tarafından 214 611 km kat ederek geldiğini ve bu ürünlerin tamamının Yeni Zelanda da üretildiğini.

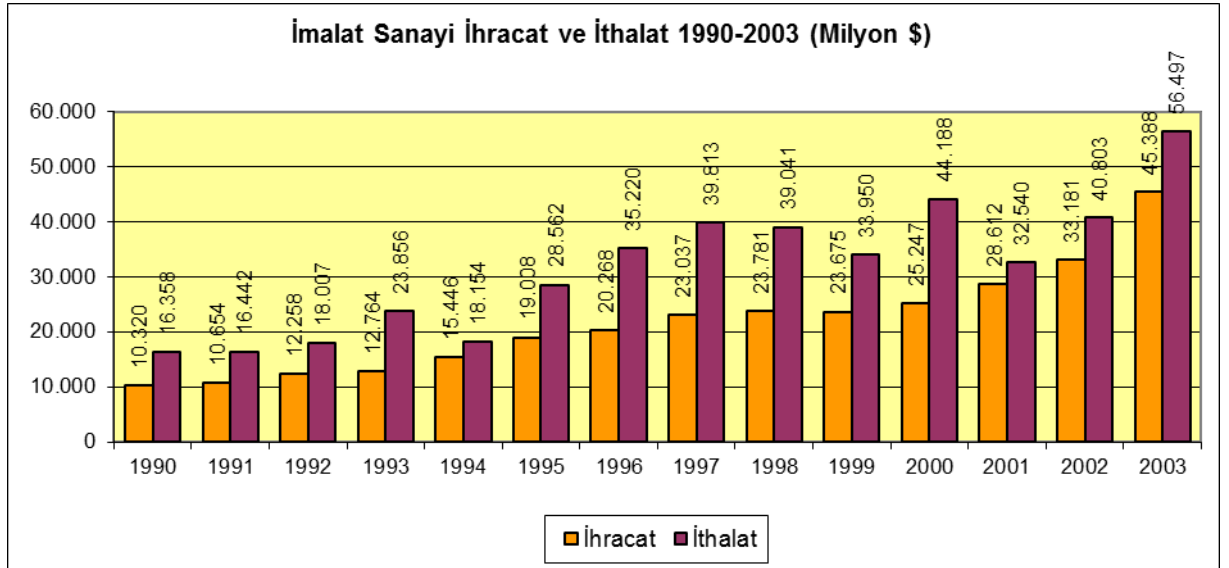
www.greens.org.nz

2. İMALAT SANAYİ GELİŞMELER; İTHALAT, ÜRETİM VE KATMA DEĞER

1980 li yılların özellikle son döneminde ekonominin dışa açılması sonucu yaşanan hızlı gelişme ihracat ve ithalatı yüksek artışları beraberinde getirmiştir. 1990 lı yılların başında imalat sanayi ithalatı yaklaşık 16,5 milyar ABD Doları'na, ihracatı ise 10,3 milyar ABD Doları'na ulaşmıştır. İmalat sanayi ihracatı 1990 yılına göre 4,4 kat artarak 2003 yılında 45,39 milyar ABD Dolarına ithalatı ise aynı dönemde 3.45 kat artarak 16,3 milyar ABD Doları'ndan 2003 yılında 56,5 milyar ABD Doları'na çıkmıştır. Bu dönemde ihracatta önemli bir gelişme sağlanmıştır. İmalat sanayi ithalatı da ihracata paralel bir artış gösterirken, kriz dönemlerinde döviz kuru etkisiyle gerilemiş ya da duraksamış ancak daha sonra artış eğilimini sürdürmüştür. İmalat sanayi ithalatı bu kesintilere karşın kalıcı önlemler alınmaması nedeniyle doğal büyüme eğilimini çok kısa sürelerde yeniden yakalamıştır.

İthalat artışı dönem içinde genel olarak getirilen ek vergilerle talebin daraltılması ve döviz kuru politikalarıyla engellenmeye çalışılmıştır. Ancak 2001 krizi sonrası döviz kurlarının serbest dalgalanmaya bırakılmasıyla geçici bir önlem olan ithalatın döviz kurlarına müdahale ile engellenmesi politikalarından vazgeçilmiştir. Ancak vergiler dışında kullanılabilecek yeni bir araç geliştirilememiştir.

Özellikle TL nin değer kazanması nedeniyle ithalatın arttığı ve ihracatın da artıramadığı dönemlerde vergi, ithalatı bu hızlı artışı engellemek için kullanılabilecek tek araç olarak kalmıştır. Vergi politikalarında ve vergi oranlarında sıkça yapılan değişikliklerin gerek ekonomik istikrar gerekse güven ortamını olumsuz yönde etkilediği düşünüldüğünde, bu aracın da her zaman kullanılması doğru değildir. Bu nedenle ithalat ve cari işlemler açığında yaşanan hızlı artışın önüne geçilebilmesi için geçici önlemler yerine uzun vadeli kalıcı yeni çözümlerin geliştirilmesi gereği açıktır. 2004 yılında ithalatı yaşanan hızlı artış karşısında son dönemde ithalatın yoğun olduğu bazı ürünlere getirilen vergiler de bu konuda yeni yaklaşımların ve çözümlerin geliştirilmediği gerçeğini ortaya koymaktadır.

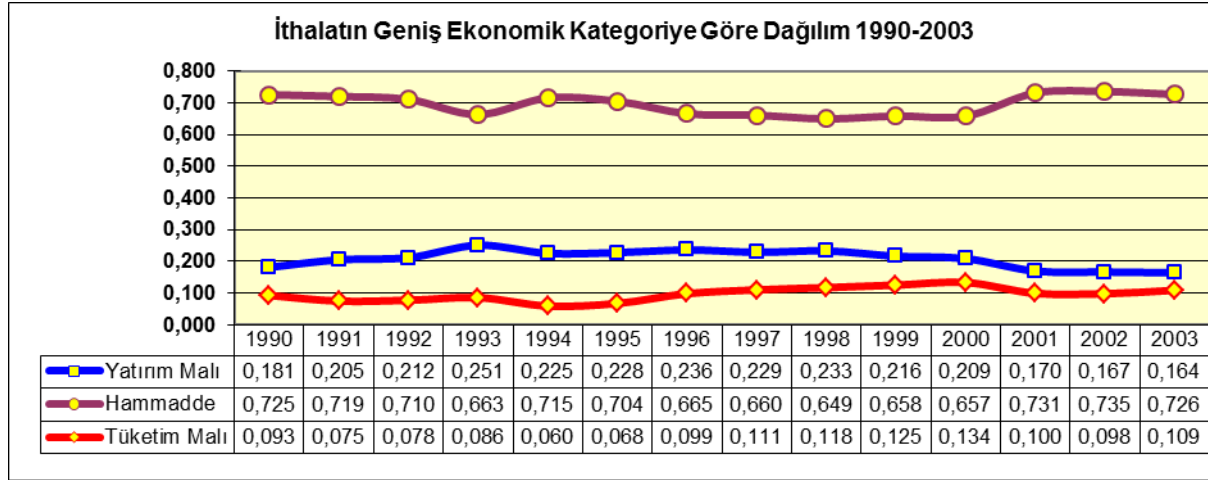

Kaynak: DİE Türkiye İstatistik Yıllıkları

Geniş ekonomik kategoriye (BEC) göre toplam ithalatın dağılımına bakıldığında dönem içinde yapısal bir değişim gözlenmektedir. Tüketim malları ithalatının 1995 yılı sonrası toplam ithalat içindeki payının arttığı ve yüzde onların üzerine çıktığı görülmektedir. Bu oran 2000 yılında %13 ler düzeyine yükselmiştir. Kriz ile birlikte ithalat içinde yüzde 10 düzeyine gerileyen tüketim mallarının payı, 2003 yılında yeniden artış eğilimine girmiş ve 2004 yılı ilk dokuz ayda % 14,4 e çıkmıştır. Bu bulgu toplam ithalat içinde diğer ürün gruplarına göre ithalatından daha kolay vazgeçilebilecek tüketim mallarının payının arttığını göstermektedir.

İthalat içinde yatırım mallarının payı ise 1993 yılında %25,1 dönem içinde en yüksek düzeyine erişmiş daha sonra 1998 yılına kadar %23'ler düzeyinde kalmıştır. 1998 yılı sonrası ithalat içinde yatırım mallarının

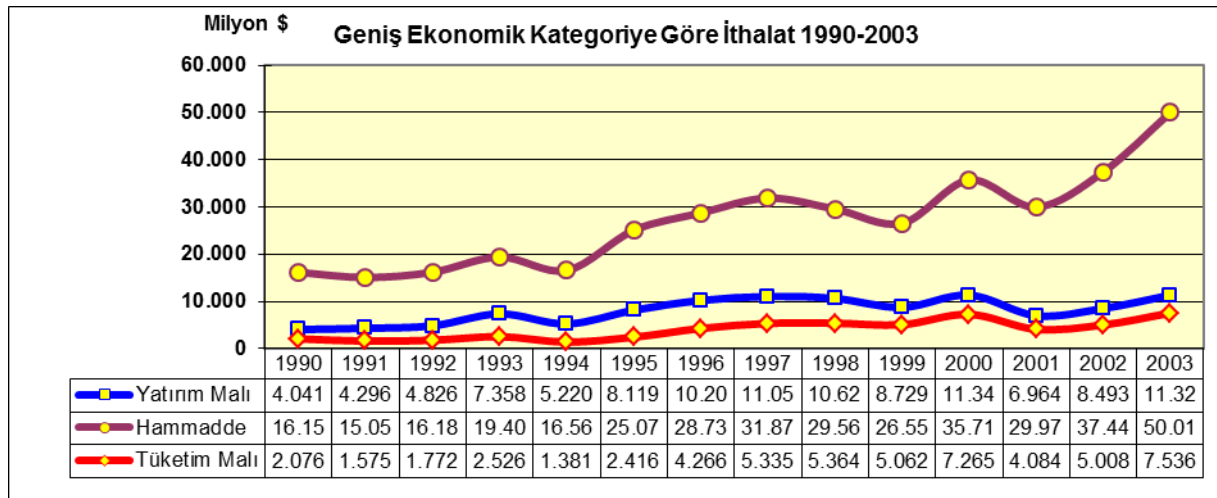
payı hızlı bir düşüş göstermiştir. 2004 yılının ilk dokuz ayında ise payını %17,8 e kadar çıkarmıştır. Bu bulgular uzun bir dönem yatırım eğiliminin gerilediğini, ithalatla üretime dönük ara malı ve tüketim malının paylarını artırdıklarını göstermektedir.

Kaynak: DPT Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2003) ve DİE Dış Ticaret İstatistikleri

Paylar ithalat içindeki yapısal değişiklikleri göstermesine karşın nicelik konusunda gelişmeyi göstermemektedir. İthalat tutarlarına bakıldığında ara malı ve tüketim malları ithalatında yaşanan gelişme daha açık görülmektedir. Tüketim malları ithalatı 2003 yılında 7,5 milyar ABD Doları düzeyine erişirken bir önceki yıla göre yaklaşık 2,5 milyar ABD Doları artarak %50 artış göstermiştir. Benzer olarak ara malı ithalatı da 2003 yılında bir önceki yıla göre %33,3 artmıştır. Bu artışın bir bölümü sıkça ifade edildiği gibi ihracattan kaynaklansa da üretim içinde ithal girdi oranlarında son dönemlerde yaşanan artış bu gelişmenin temel nedenlerinden birisidir.

Bu gelişme, ancak borç alarak yaşayabilen bir ülkenin bilinçsizce bu yabancı kaynakları katma değer yaratmak yerine giderek tüketim mallarına yönelttiğini ve ihracatçı ülkelerin ekonomileri için katma değer yaratmada kullandıklarını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Söz konusu davranış biçiminin değiştirilmesi gerekirken bu eğilim giderek daha da belirginleşmektedir. 2004 yılının ilk dokuz aylık tüketim malları ithalatının 10,1 milyar ABD Dolarına erişmesi bu yargıyı doğrulamaktadır. Toplumun bilinçlenmesi durumunda kolayca vazgeçilerek Türkiye de üretilen eşdeğer ürünlere yönlendirilecek oldukça yüksek miktarda bir ithalatın varlığı bu verilerden açıkça görülmektedir.

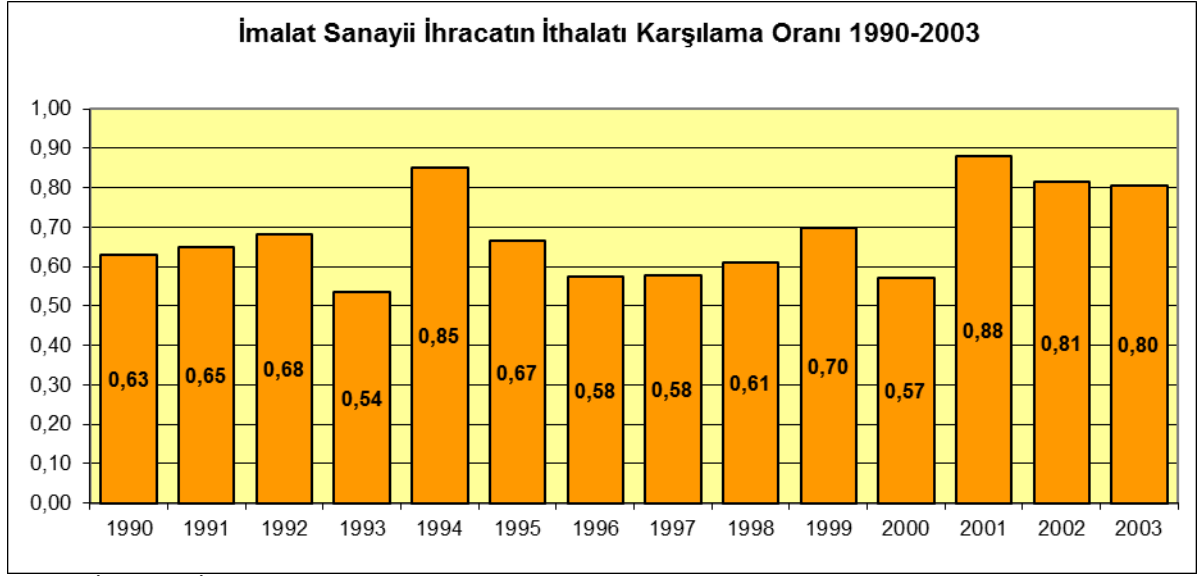

Kaynak: DPT Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2003) ve DİE Dış Ticaret İstatistikleri

2.1 İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANLARI

İmalat Sanayiinde ihracatın ithalatı karşılama oranları 1990-2002 yılları arasında önemli farklılıklar göstermiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı 1994 krizi öncesi 1993 yılında %54 düzeyine, 2001 krizi öncesi ise 2000 yılında % 57 ye gerilemiş ve bir ölçüde krizin habercisi olmuştur. Krize yol açan cari işlemler açığının büyümesinde dış ticaret açığı önemli rol oynamıştır. Kısaca cari işlemler açığının temel nedeni hızla artan ithalat olmuştur.

Kriz sonrası vergiler ve yüksek devalüasyon sonucu döviz kurlarının etkisiyle ithalatı yaşanan daralma yanında değer kaybeden TL nin yarattığı geçici rekabet gücüne bağlı olarak ihracat artmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak ihracatın ithalatı karşılama oranları kriz dönemi sonrasında ilk yıllarda %85 - %88 düzeylerine erişmiştir. Veriler ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için ithalatın ve dış ticaret açığının çok yakından izlenmesi gereğini ortaya koymaktadır. Dış ticaret hacminin hızla arttığı son dönemlerde ortaya çıkan dış ticaret açığının, ödemeler dengesini geçmiş dönemlere göre daha fazla etkilemesi doğaldır.

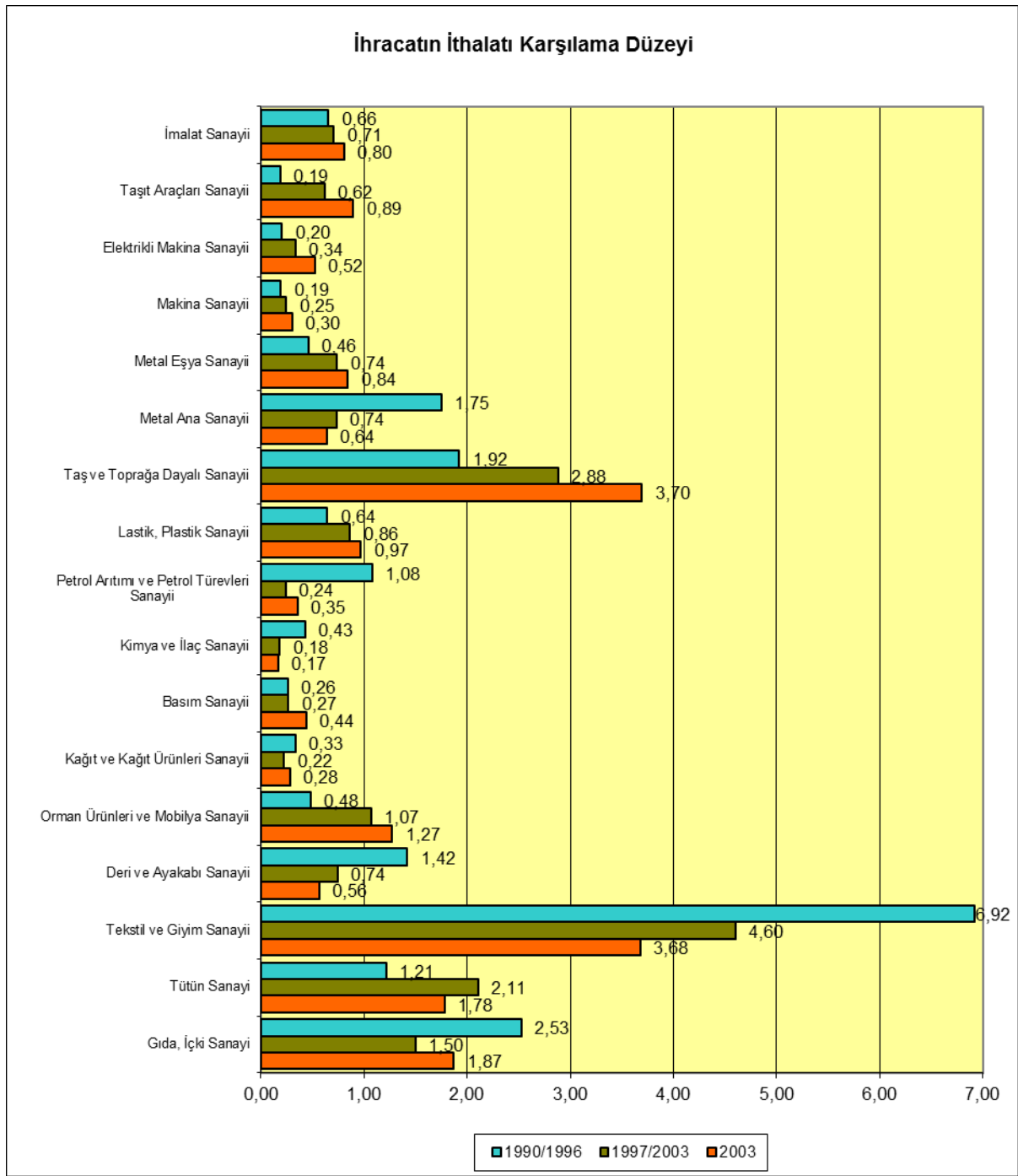

Kaynak: DİE Türkiye İstatistik Yıllıkları

2004 yılında toplam ihracatın ithalatı karşılama oranı, Ocak - Ağustos dönemindeki tüm aylarda 2003 yılından daha düşük olmuştur. Ağustos ayı sonu itibariyle toplam ihracatın ithalatı karşılama oranı ise %63,2 düzeyine gerilemiş, dış ticaret açığı 22,7 milyar ABD Doları düzeyine çıkmıştır. Bu gelişmeler acil olarak dış ticaret açığı konusunda kalıcı çözümlerin getirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı ülkenin rekabet gücünü göstermesi açısından da önem kazanmaktadır. Tek ve yeterli gösterge olmamasına karşın ihracatın ithalatı karşılama oranının yüksek olduğu sektörlerde ülkelerin rekabet gücünün diğer sektörlerle göre daha yüksek olduğunu söylemek olasıdır. Bu oranın yüksekliği kimi ürünler dışında aynı zamanda sektörde ithal ürünlere eşdeğer ürün üretme becerisini de göstermektedir. İhracatın yöneldiği pazarlar ile ithalatın yapıldığı pazarların benzer olması dış ticaret konusu ürünlerin eşdeğer ürün olma olasılığını artırmaktadır. İthalatın istenmeyen düzeylerde ve yapıda artışının önlenmesi için döviz ve vergi politikaları dışında yeni çıkış yollarına gereksinim vardır. Bu çıkış yollarından birisi ise ithal ürüne olan talebin yurt içinde üretilen eşdeğer ürüne yönelmesini sağlamaktır. İthalatın ihracatı karşılama oranı ise bu amaca yönelik olarak eşdeğer ürün bulma olasılığını açıklaması açısından kullanılabilecek göstergelerden birisidir.

İmalat sanayiinde ihracatın ithalatı karşılama oranları sektörler göre önemli farklılıklar göstermektedir. 1990- 2003 döneminde rekabet gücünü artıran bazı sektörlerde oran yükselirken Türkiye nin ihracatında çok önemli rol oynayan Tekstil ve Giyim sanayi gibi bazı sektörlerde ise bu oran önemli ölçüde gerilemiştir (6,92 den 3,68 kata).

Kaynak: DİE Türkiye İstatistik Yıllıkları

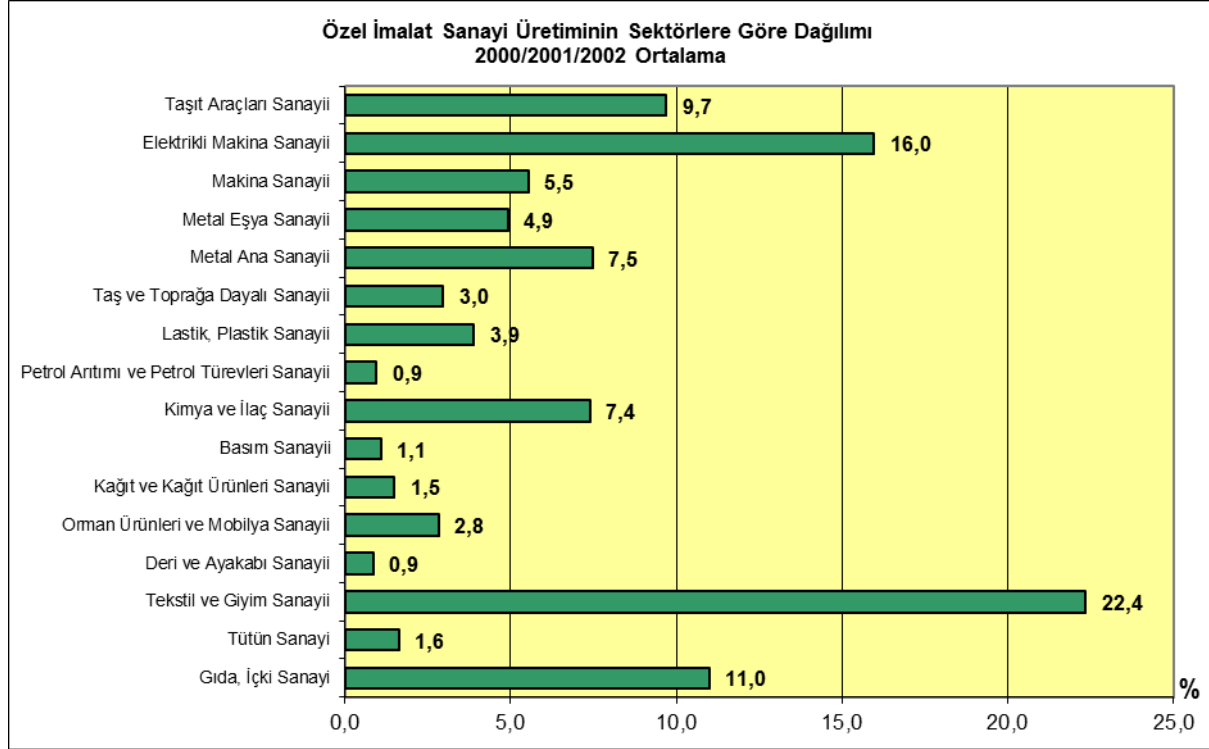
İmalat Sanayii genelinde 1990/1996 yılları arasında ihracatın ithalatı karşılama oranı ortalaması %66 olurken bu oran 1997/2003 yılları için %71 olarak gerçekleşmiştir. İki dönem arasında %7,5 düzeyinde bir iyileşme sağlanmıştır.

Bu iki dönem arasında başta Tekstil ve Giyim Sanayi, Metal Ana Sanayi ve Gıda İçki Sanayi olmak üzere Deri Ayakkabı Sanayi ve Kimya ve İlaç Sanayi'nde ihracatın ithalatı karşılama oranı önemli ölçüde gerilemiştir. Buna karşın Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi, Taşıt Araçları Sanayi, Tütün Sanayi, Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi, Elektrikli Makine Sanayi ve Lastik Plastik sanayiinde ise ihracatın ithalatı karşılama oranları büyük ölçüde artmıştır.

Her iki dönemde yaşanan krizler imalat sanayi ihracatının ithalatı karşılama oranlarını etkilemiş, kriz öncesi %57 - %58 düzeylerine düşen bu oranlar krizi takip eden yıllarda döviz kurlarının etkisiyle %85 ve daha

üst düzeylere erişmiştir. Geleneksel sektörlerin ihracatının ithalatını karşılama oranlarında yaşanan gerileme bu sektörlerin ihracatlarının artış eğiliminin geçmiş dönemlere göre yavaşlaması yanında sektörde ithal girdi kullanım eğiliminin artmasından kaynaklanmaktadır.

2.2 ÖZEL İMALAT SANAYİ SEKTÖRLERE GÖRE ÜRETİM VE KATMA DEĞER

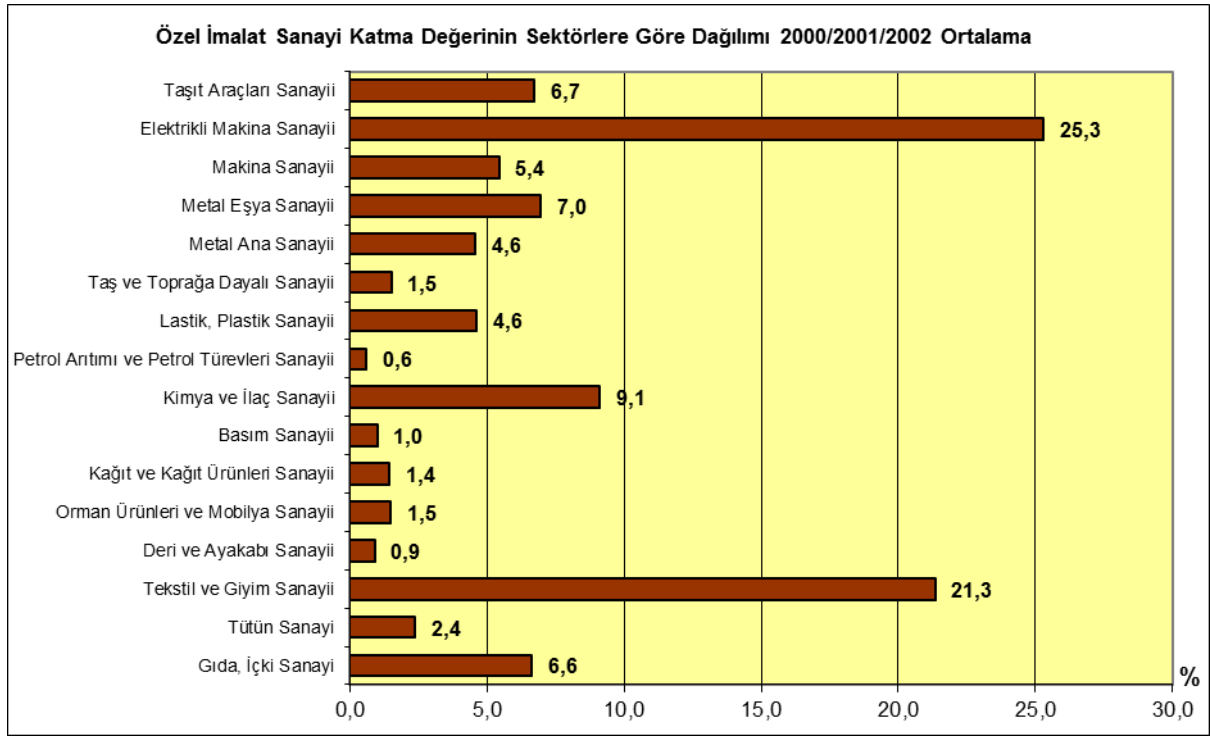

Kaynak: DİE Türkiye İstatistik Yıllıkları ve Yıllık İmalat Sanayi Anketleri

Özel İmalat Sanayi toplam üretimi içinde Tekstil ve Giyim Sanayi en yüksek paya sahiptir. Bu sektörü sırasıyla Elektrikli Makine Sanayii, Gıda İçki Sanayii ve Taşıt Araçları Sanayii izlemektedir. Elektrikli Makine Sanayii ÖİS toplam üretim içindeki payını 1990 larda %8-10 düzeyinden 2000 li yıllarda %16'lara çıkarmıştır. Tekstil ve Giyim Sanayii de bu dönemde üretim içindeki payını artırırken Gıda ve İçki sanayiinin ise payı giderek düşmüştür.

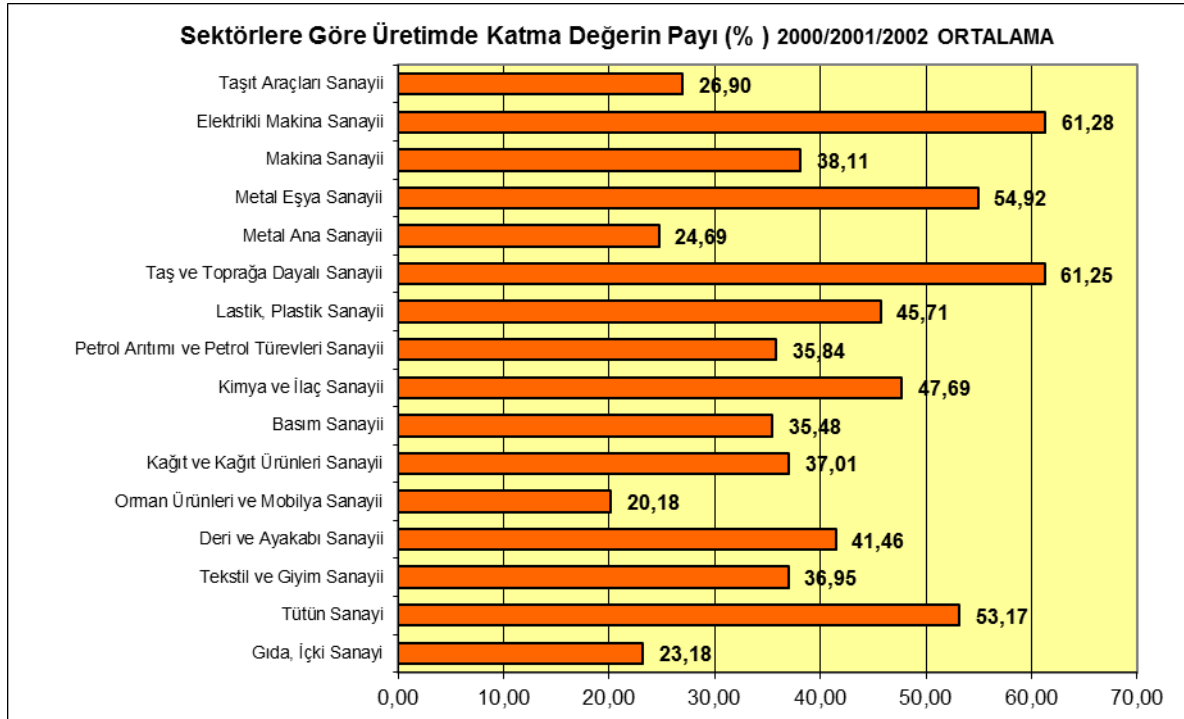
Tekstil ve Giyim Sanayi ile Elektrikli Makine Sanayiinin toplam üretim içindeki payı ortalaması 1990/1996 yılına göre 1997/2001 döneminde artmıştır. Bu dönemlerde toplam üretim içinde payları gerileyen başlıca sektörler ise Gıda, İçki Sanayi, Kimya ve İlaç sanayi, Petrol Üretimi ve Petrol Türevleri Sanayi ve Metal Ana Sanayi olmuştur.

Üç yıllık hareketli ortalamalara göre Tekstil ve Giyim sanayiinin ÖİS üretimi içindeki payı %21,2 düzeyindedir. Bu sektörü %15 ile Elektrikli Makine Sanayi, %10,4 ile Gıda , İçki sanayi, %9,4 ile Metal Ana sanayi ve %9,2 ile Taşıt Araçları sanayi izlemektedir. Üretimde payı yüksek olan sektörler içinde katma değeri yüksek olanların yer alması Türkiye nin özel imalat sanayiinde yapısal dönüşümü sağlamada oldukça başarılı olduğunu göstermektedir. Bu olgu katma değeri yüksek sektörlerde ithal ürün yerine Türkiye de üretilen ürünlere yönelme eğiliminin artırılması durumunda, ekonomi üzerinde kısa sürede beklenenden daha yüksek olumlu etki yaratılabileceğini göstermektedir.

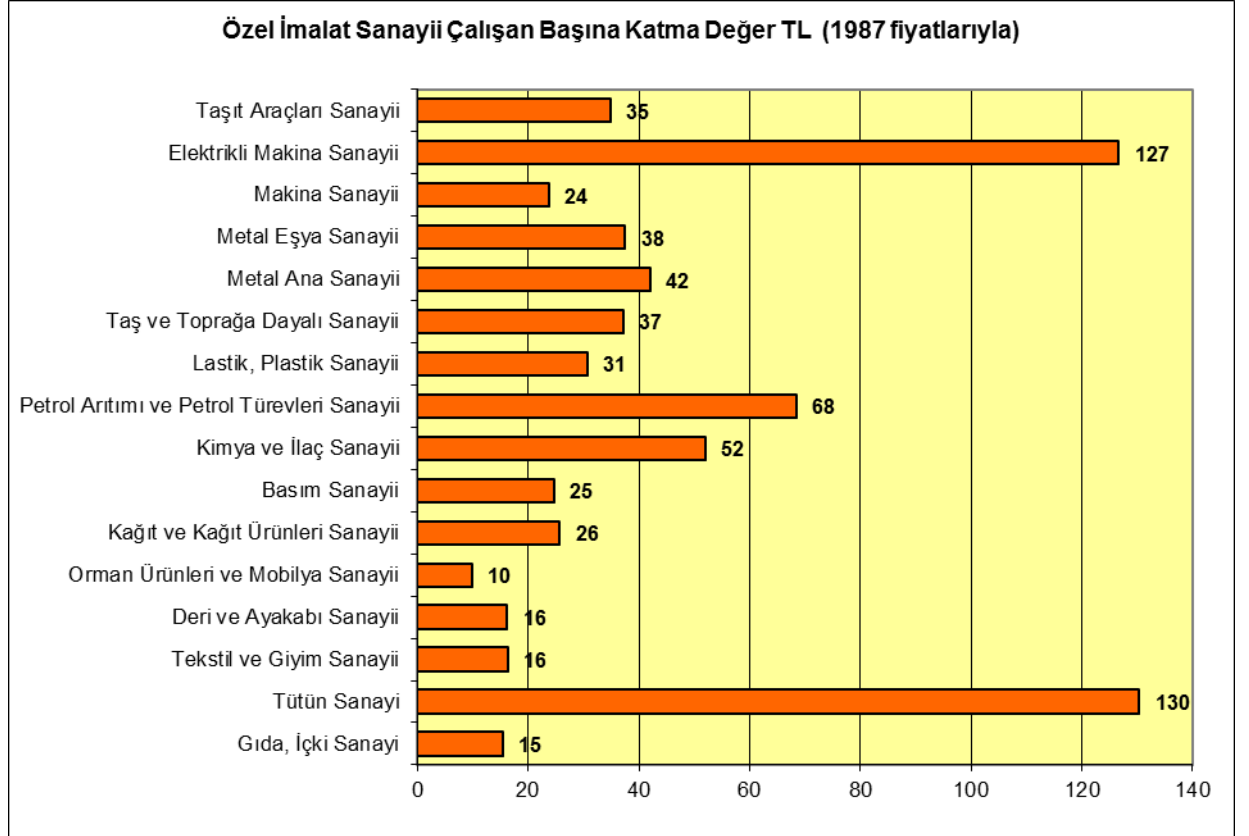
Kaynak: DİE Türkiye İstatistik Yıllıkları ve Yıllık İmalat Sanayi Anketleri

Özel İmalat Sanayi (ÖİS) toplam katma değeri içinde Elektrikli Makine Sanayii %23 ile en yüksek paya sahiptir. ÖİS toplam katma değerinde pay açısından Tekstil ve Giyim Sanayii ikinci sırada yer almaktadır bu sektörü daha sonra Kimya ve İlaç sanayii, Metal Eşya sanayii izlemektedir. Dikkat çeken bir nokta elektrikli makine sanayiinin toplam ÖİS katma değeri içindeki payını 1990 yılında %8,2 den 2001 de %26,6 ya çıkarmasıdır. Tersine bir gelişme ise Gıda , İçki Sanayiinde yaşanmıştır. Bu sektörün ÖİS toplam katma değeri içinde 1990 yılında %13,6 olan payı 2001 yılında %5,3 e gerilemiştir.

Kaynak: DİE Türkiye İstatistik Yıllıkları ve Yıllık İmalat Sanayi Anketleri

ÖİS üretimde katma değerin payları açısından Elektrikli Makine sanayii ilk sırayı alırken bu sektörü sırasıyla Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi, Metal Eşya sanayii ve Tütün Sanayii izlemektedir. Kimya ve İlaç Sanayi ile Lastik Plastik Sanayi üretimde katma değeri yüksek diğer sektörlerdir.

Kaynak: DİE Türkiye İstatistik Yıllıkları ve Yıllık İmalat Sanayi Anketleri

ÖİS çalışan başına katma değer açısından ise Tütün ve Elektrikli Makine Sanayi en yüksek değerlere sahiptir. Bu sektörü çok az bir farkla Elektrikli Makine Sanayi izlemektedir. Petrol Arıtımı ve Türevleri Sanayi, Kimya ve İlaç sanayi ve Metal Ana sanayi çalışan başına katma değeri yüksek olan diğer sektörlerdir.

Çalışan başına katma değeri düşük sektörler işgücü yoğun sektörler olan Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi, Gıda, İçki Sanayi, Deri ve Ayakkabı Sanayi ve Tekstil ve Giyim sanayi dir. Bu sektörler istihdam yaratma açısından diğer sektörlerle göre daha avantajlı olmalarına karşın uluslararası pazarlarda rekabetin yoğun olduğu alanlardır. Söz konusu sektörlerin istihdam yaratmadaki avantajından yararlanabilmek için bu sektörlerde katma değeri artırmaya dönük çabalara ağırlık verilmesi gereği açıktır. Bu ise değer yaratma ile doğru orantılıdır. Bir başka deyişle bu sektör ürünlerinde farklılık yaratarak katma değeri yüksek ürünlere yönelmek gerekmektedir. Sektör ürünlerinde farklılık yaratmaya dönük tasarım ve marka geliştirme çabalarına ağırlık verilmesi gereği açıktır.

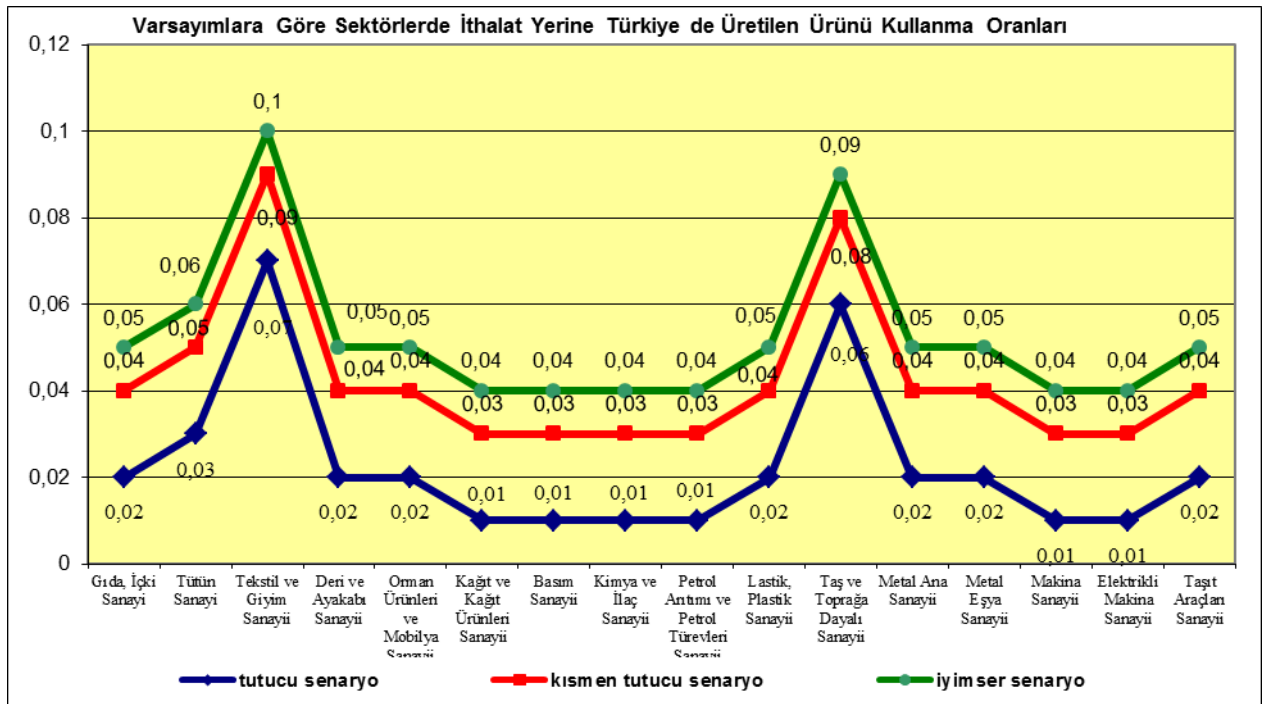
Çalışan başına katma değer verileri vazgeçilen ithalat karşılığı Türkiye de üretilen ürünlerin kullanılması durumunda yaratılabilecek istihdam hesaplamalarında kullanılmıştır.

3. İTHAL ÜRÜN YERİNE TÜRKİYE DE ÜRETİLEN ÜRÜN

İhracatın ithalatı karşılama oranı düşük sektörler için ithal ürün yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürün bulma olasılığının daha düşük olacağı varsayılmıştır. Türkiye de üretilen ürünü kullanmak için vazgeçilecek ithalat miktarı, ihracatın ithalatı karşılama oranlarına göre saptanmıştır. Bu amaca yönelik olarak 16 sektör için ihracatın ithalatı karşılama oranlarının aritmetik ortalaması ve standart sapması bulunmuştur. Sektörler için ihracatın ithalatı karşılama oranlarının aritmetik ortalamasından ve standart sapmasından yararlanılarak sektörler gruplara ayrılmıştır. Gruplara ayırma işleminde ilk olarak ihracatın ithalatı karşılama oranlarının aritmetik ortalamasının yarım standart sapma alt ve üst limitleri bulunmuştur.

İhracatın ithalatı karşılama oranı elde edilen alt limitten daha düşük olan sektörler ilk grubu, yarım standart sapma alt ve üst limit arasında kalanlar ise ikinci grubu oluşturmuştur. Bu işleme üst limitler yarımşar standart sapma artırılarak devam edilmiştir. Daha sonra en alt grupta yer alan sektörler için Türkiye de üretilen eşdeğer ürünü kullanmak üzere vazgeçilecek ithalat yüzdesi varsayımı yapılmıştır. Üst gruplar için ithalattan vazgeçme oranları ise %1 artırılarak sektörler göre Türkiye de üretilen eşdeğer ürünü kullanmak üzere vazgeçilebilecek ithalat yüzdeleri saptanmıştır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı 0,58 den küçük olan sektörler ilk grubu, 0,581 - 1,78 arasında olanlar ikinci grubu, 1,781 – 2,38 arasında olanlar üçüncü grubu, 2,381 – 2,98 arasında olanlar dördüncü grubu 2,981 – 3,58 arasında olanlar beşinci grubu 3,581 – 4,17 arasında olanlar altıncı grubu ve 4,17 den büyük olanlar yedinci grubu oluşturmuştur.

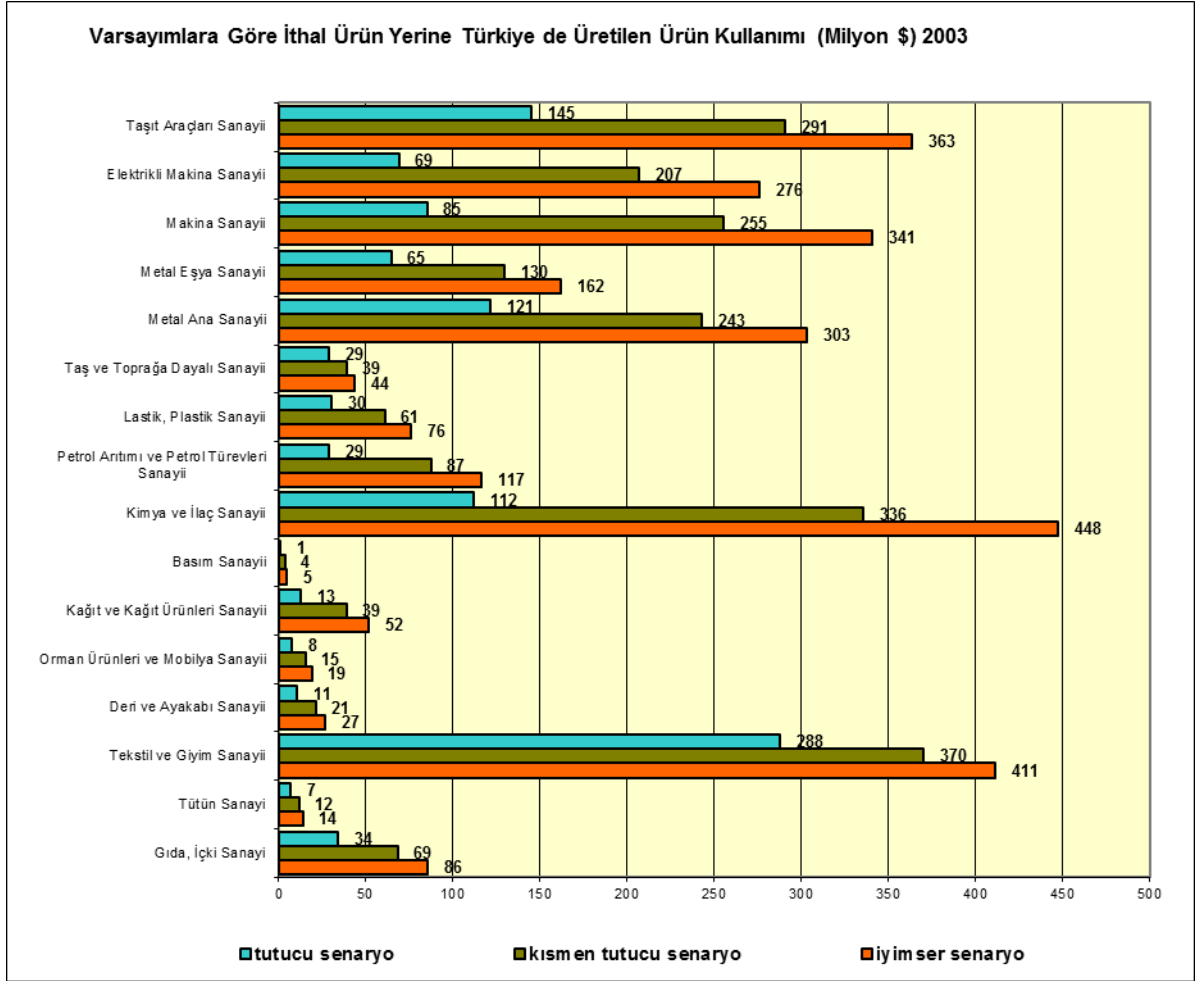

Tutucu senaryoda ihracatın ithalatı karşılama oranı açısından ilk grupta yer alan sektörlerde ithalatın %1 inin yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürünün kullanılacağı varsayılmış ve diğer gruplar için söz konusu oran; bir önceki gruba göre %1 artırılarak hesaplanmıştır. Kısmen tutucu senaryoda Türkiye de üretilen ürünü kullanmak amacıyla vazgeçilecek ithalat oranı ilk grup için %3 ve iyimser senaryoda %4 alınmıştır. Bu yaklaşımın ekonomi üzerindeki etkilerini gösterebilmek amacıyla senaryolar sektörlerin 2003 yılı ithalat değerlerine uygulanmıştır.

3.1 SENARYOLARA GÖRE TÜRKİYE DE ÜRETİLEN EŞDEĞER ÜRÜNE YÖNELEBİLECEK İTHALAT

Geliştirilen senaryolara göre 2003 yılı verilerinden hareketle yapılan hesaplamalar tüm sektörlerde öngörülen ithal ürün talebinin toplumun bilinçlendirilmesi durumunda Türkiye de üretilen eşdeğer ürünlere kolayca kaydırılabileceğini göstermektedir.

Tutucu senaryo sonuçlarına göre Türkiye de üretilen ürünleri kullanmak için 2003 yılında 1,048 milyar ABD Dolarlık ithalatın vazgeçilmesi yeterli olmaktadır. Bu değer toplam imalat sanayi ithalatının sadece %2,6 i düzeyindedir. Aynı değerler kısmen tutucu senaryo için 2,178 milyar ABD Doları ve iyimser senaryo için 2,743 ABD Doları ve toplam 2003 imalat sanayi ithalatının %6,7 dir. Bu değerler iyimser senaryonun dahi kolaylıkla gerçekleştirilebileceğini göstermektedir.

Sektörler içinde Kimya ve İlaç Sanayi ve Tekstil ve Giyim Sanayiinde miktar açısından Türkiye de üretilen ürün kullanımının en yüksek olabileceği sektörler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sektörleri Taşıt Araçları Sanayi, Makine Sanayi, Elektrikli Makine Sanayi ve Metal Ana sanayi izlemektedir. Bu sektörlerden bazılarının ithalatlarında Türkiye de eşdeğer ürün bulunmayan ara mallarının payı yüksektir. Bu nedenle ithal ürüne olan talebin Türkiye de üretilen eşdeğer ürüne kaydırılamayacağı görüşü öne sürülebilir. Ancak sektörlerde Türkiye de üretilen ürünü kullanmak amacıyla vazgeçilecek ithalat miktarları çok düşüktür.

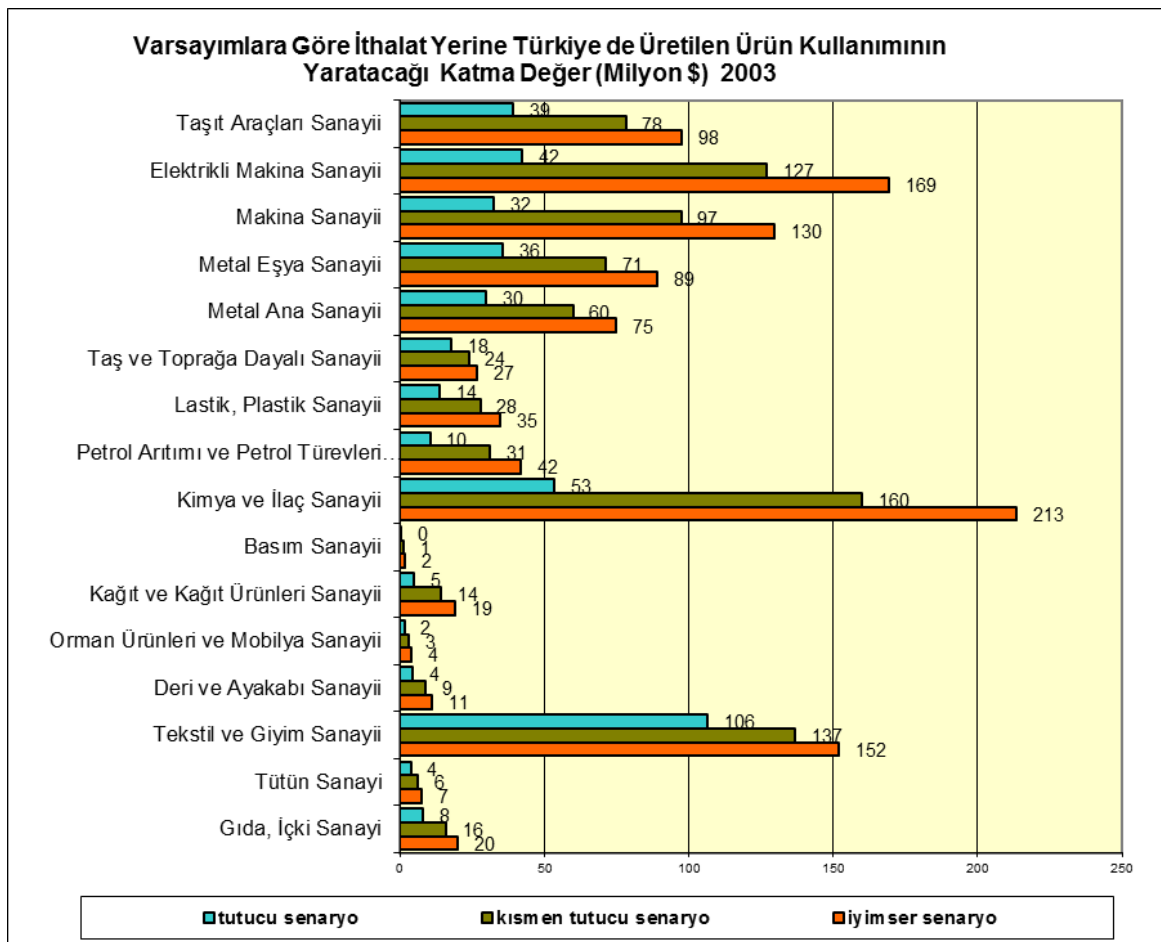
Bu sektörlerde alt kalemlerde yer alan sadece tüketim malları göz önüne alındığında bile söz konusu değerlerdeki ithalatın Türkiye de üretilen eşdeğer ürünü kullanmak için kolayca vazgeçilebileceği ortaya çıkmaktadır. Örneğin Kimya ve İlaç Sanayiinde 2003 yılında kozmetik ürünleri ithalatı 121,3 milyon ABD Doları, Boya Sektörü ithalatı 464 milyon ABD Dolarıdır. 2000 yılında 683 milyon ABD Doları olan mamul ilaç ithalatı ise birleşmeler ve Türkiye de üretmek yerine ithal etme eğilimleri gibi çeşitli nedenlerle 2003 yılında 1,18 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında toplam 11,188 milyar ABD Doları olan bu sektörün ithalatından 448 milyon ABD Dolarlık bölümü için Türkiye de üretilen eşdeğer ürün kolaylıkla

bulunabilecektir. Bu sektörde 2003 yılında 2002'ye göre ithalatın 2,5 milyar ABD Doları (%30) düzeyinde arttığı düşünüldüğünde ise söz konusu tutarın yüksek olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Benzer olarak 2003 yılında 7,266 milyar ABD Doları olan Taşıt Araçları Sanayi ithalatının 363 milyon dolarlık bölümü yerine Türkiye de üretilen ürünün kullanılması hiç de zor değildir. Türkiye de üretilen ürünü kullanmak için ithalatından vazgeçilecek ürünün sadece binek otosu olduğu varsayıldığında bile en iyimser senaryonun dahi oldukça tutucu olduğu ortaya çıkmaktadır. İthal ürün yerine Türkiye de üretilen binek araçlarına kaydırılabilecek talep, oto yan sanayii ithalatını etkileyerek düşürürken yan sanayide Türkiye de üretilen ürünlere olan talebi artıracaktır.

3.2 SENARYOLARA GÖRE TÜRKİYE DE ÜRETİLEN EŞDEĞER ÜRÜNE YÖNELEBİLECEK İTHALATIN KATMA DEĞER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Vazgeçilen ithalatın karşılığında Türkiye üretilen eşdeğer ürünün kullanılması durumunda üretimin aynı miktarda artması söz konusudur. Bu üretim artışının ekonomiye katkısı yaratacağı katma değerle doğru orantılı olacaktır.

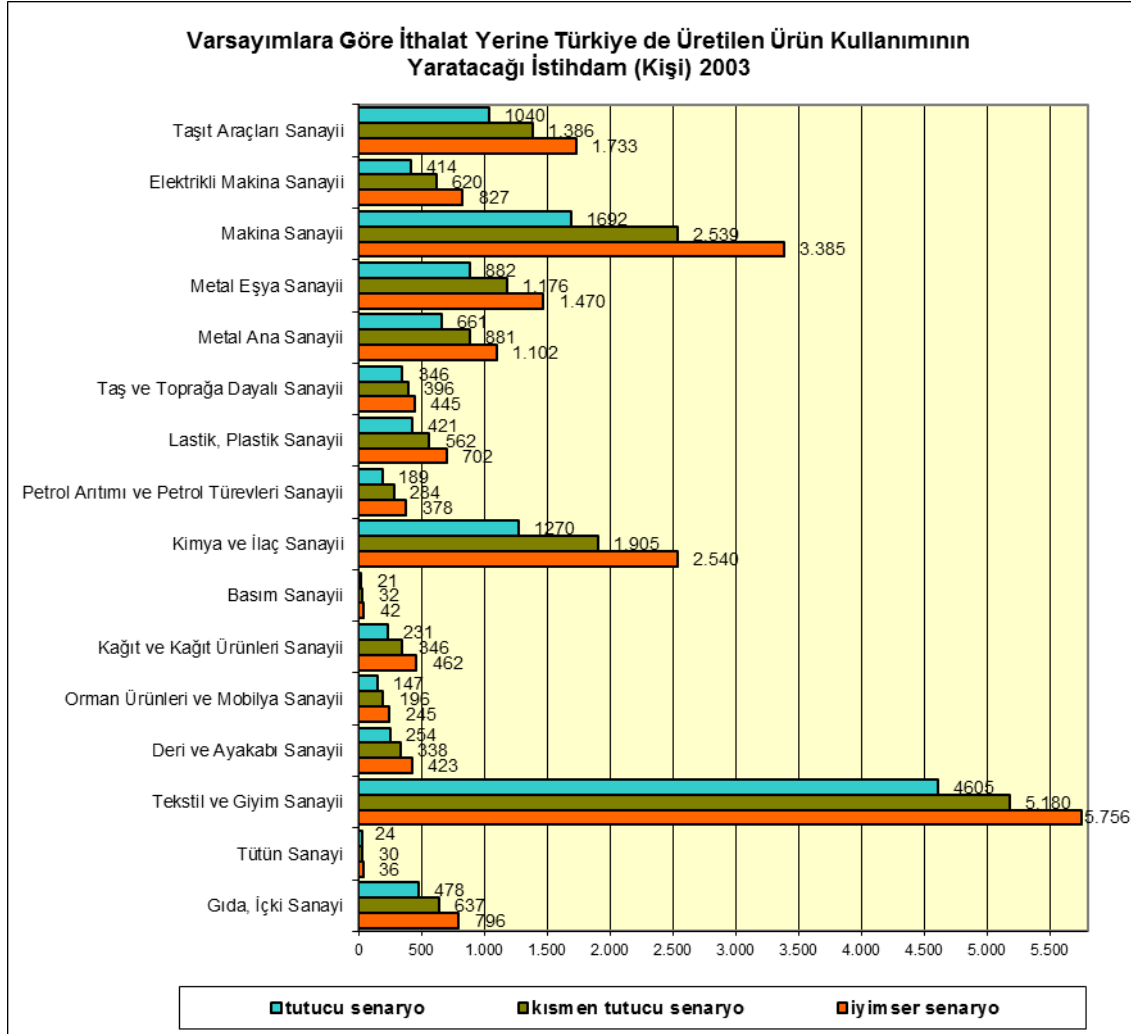
Katma değer hesaplamalarında sektörlerin üretimleri içindeki katma değer paylarından yararlanılmıştır. Her bir senaryo için vazgeçilecek ithalat karşılığı sektörler için yaratılabilecek katma değer tutarları hesaplanmıştır. Türkiye de üretilen ürünün kullanılması durumunda sektörlerde tutucu senaryolara göre dahi önemli katma değerler yaratılabileceği ortaya çıkmaktadır.

Toplam yaratılabilecek katma değer de Kimya ve İlaç sanayii, Elektrikli Makine Sanayii, Tekstil ve Giyim Sanayii ve Makine sanayii ilk sıraları paylaşmıştır. Dikkat çekici bir nokta Elektrikli Makine Sanayii'nin Tekstil ve Giyim Sanayii'ne göre daha yüksek katma değer oranına sahip olması nedeniyle ikinci sıraya yükselmesidir. Elektrikli Makine Sanayii içinde yer alan ve Türkiye'nin son yıllarda ihracatında atak yapan ve uluslararası pazarlarda marka oluşturabilen üreticiler göz önüne alındığında bu sektörde çok daha

yüksek katma değer yaratılabileceği ortaya çıkmaktadır. Benzer durum buzdolabı, çamaşır makinesi gibi ürünlerin yer aldığı makine sanayii için de geçerlidir.

3.3 SENARYOLARA GÖRE TÜRKİYE DE ÜRETİLEN EŞDEĞER ÜRÜNE YÖNELEBİLECEK İTHALATIN İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

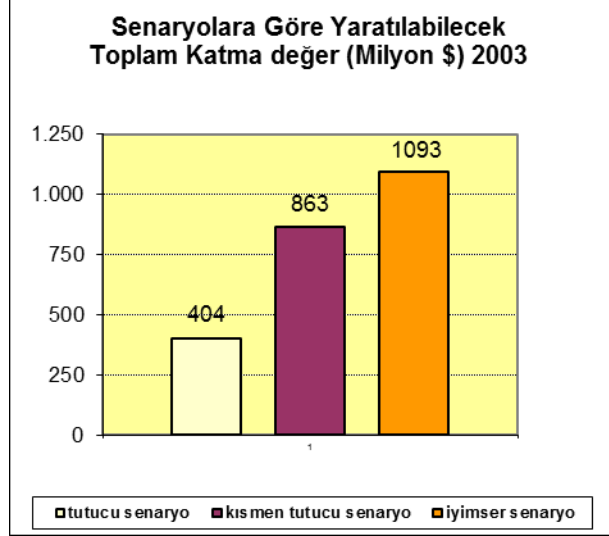
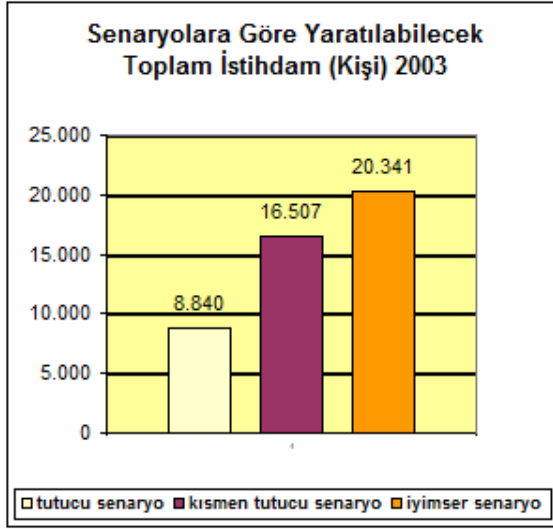
İthal ürün yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürünün kullanılması durumunda sağlanabilecek en önemli katkılardan birisi istihdam alanında ortaya çıkmaktadır. İthal edilen her ürünün ihracatçı ülkede istihdam yarattığı göz ardı edilmemelidir.

Türkiye nin yıllardır çözümleyemediği ve giderek artan en önemli sorunlardan birisi istihdam sorunudur. İthal ürün yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürünün kullanılmasının ekonomiye en önemli katkısının, sosyal patlamalara yol açabilecek bu sorunu da çözümlemede etkin rol oynamasıdır. Geliştirilen senaryolara göre çok düşük düzeyde de olsa ithal üründen vazgeçilerek Türkiye de üretilen ürünün kullanılması durumunda önemli ölçüde istihdam yaratılabileceği ortaya çıkmaktadır. Kişi başına katma değerlerden hareketle yapılan hesaplamalar sonucunda yaratılabilecek istihdam açısından Tekstil ve Giyim Sanayiinde, Makine Sanayii ve Kimya ve İlaç Sanayii ilk sıraları almıştır. Tekstil ve Giyim sanayiinde yaratılabilecek istihdamın en tutucu senaryoya göre 4600 kişi, Makine Sanayiinde yaklaşık 3385 kişi olması dikkat çekicidir.

Tüm sektörler göz önüne alındığında yaratılabilecek toplam istihdamın tutucu senaryoda 8 840 kişi, kısmen tutucuda 16 507 kişi ve iyimser senaryoda 20 341 kişi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu değerler imalat sanayi toplam istihdamının %0,90 - %2,08 ine eşittir. Kısaca toplam ithalat içinde yaklaşık 1,048

milyar ABD Doları ithal üründen vazgeçilerek Türkiye de üretilen eşdeğer ürünün kullanılması durumunda istihdamda 8 840 kişi gibi önemli bir artış sağlanabileceği görülmektedir. Bu istihdamın ülke ekonomisinde yaratacağı çarpan etkisi ise Türkiye de üretilen ürünü kullanmanın ekonomideki darboğazları aşmak için geçici bir çözüm değil uzun dönemli kalıcı bilinen ancak yeni bir araç olduğunu göstermektedir.

En tutucu senaryoda dahi yaratılabilecek katma değerın büyümeye katkısı küçümsenemeyecek boyuttur. 1987 fiyatlarıyla yaratılabilecek katma değer olan 250,13 milyar TL nın 2003 alıcı fiyatları ile 126 165 Milyar TL olan GSMH'ya oranı %0,20 düzeyindedir. Aynı oran kısmen tutucu senaryoda %0, 42 ye ve iyimser senaryoda ise %0,53 e çıkmaktadır.

İthal ürün yerine Türkiye de üretilen ürünü kullanmanın istihdama ve dış ticaret açığı ve dolayısıyla cari işlemler dengesine olumlu katkısı yanında büyüme üzerindeki etkisi bu amaca yönelik yaklaşımların benimsenmesi ve uygulamaya konması gereğini açıkça ortaya koymaktadır. Unutulmaması gereken bir diğer nokta ise bu yaklaşımın, Türkiye de üretim yapan doğrudan yabancı sermayenin çeşitli nedenlerle üretimini farklı ülkelere kaydırmasını engelleyecek olmasıdır. İç pazar potansiyeli açısından dünyada ilk 25 ülke içinde yer alan Türkiye de tüketicinin bu tür bir yaklaşımı benimsemesi, doğrudan yabancı sermayenin ülkeye gelmesinde özendirici rol oynayabilecektir.

Borç alarak diğer ülkelerin yarattığı kaynakları kullanarak tasarruf eğilimi giderek azalan ve buna karşın refah içinde yaşamayı amaçlayan ülkelerin sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmesi olası değildir. Söz konusu ülkeler aldıkları borçların bir bölümüyle ithalatı finanse ederken aynı zamanda ihracatçı ülkelerin istihdamına katkıda bulunmaktadır. Türkiye de benzer sorunu yaşayan ülkeler arasındadır.

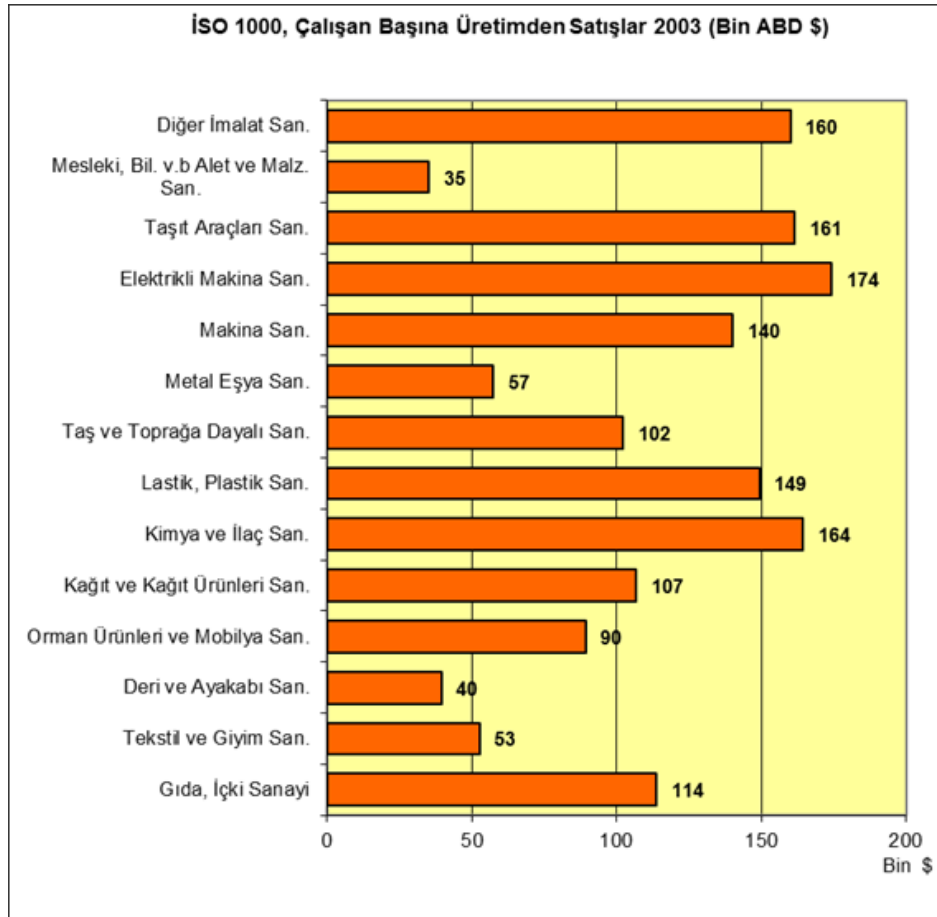
Borçlanarak ihracatçı ülkelerde istihdam yaratan ülkelerin gelecekte kazanan ülkeler arasında yer alması olası değildir. Bu nedenle basit ve eski bir araç gibi görünen söz konusu yeni ve kalıcı yaklaşımın en kısa sürede Türkiye nin gündeminde yerini alması sağlanmalıdır. Başta sivil toplum örgütleri, kamu, fikir önderleri olmak üzere toplumun tüm kesimleri üzerlerine düşen görevi yerine getirmelidir. Bu konuda geliştirilecek bir eylem planı en kısa sürede uygulamaya konmalıdır.

3.4 TÜRKİYE DE ÜRETİLEN EŞDEĞER ÜRÜNE YÖNELEBİLECEK İTHALAT; SEÇİLMİŞ ÖRNEK ÜRÜNLER

İthal ürün yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürünü kullanmanın yaratacağı katkısı somut olarak göstermek amacıyla, Türkiye nin sektörler göre gerek kalite gerekse fiyat açısından uluslararası pazarlarda rekabet gücüne sahip olduğu bazı ürünler örnek olarak alınmıştır. Örnek olarak alınan GTPI ye göre altılı sınıflamada yer alan 322 ürünün, 2003 yılı toplam ithalatı 4,261,958,632 ABD Dolarıdır. Örnek olarak alınan ürünlerin listesi ve ithalat değerleri ek de verilmiştir.

Seçilen örnek ürünler sektörler bazında gruplanmıştır. Söz konusu ürünlerin ithal edilmesi yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürünlerle karşılanması durumunda yaratılabilecek katkının hesaplanmasında ise İstanbul Sanayi Odası 1000 firma çalışması verilerinden yararlanılmıştır.

2003 yılı ISO 1000 üretimden satışlar ve çalışan sayısı verilerinden hareketle bu firmaların sektörler göre çalışan başına üretimden satışlar değerleri belirlenmiştir. Kişi başına üretimden satışlar açısından ilk sırada Elektrikli Makine Sanayi, Kimya ve İlaç Sanayi, Taşıt Araçları Sanayi ve Diğer İmalat Sanayi yer almıştır. Çalışan başına üretimden satışları en düşük sektörler ise Deri ve Ayakkabı Sanayi, Mesleki Bilimsel, v.b. Alet ve Malzemeler Sanayi, Tekstil ve Giyim Sanayi ve Metal Eşya Sanayidir.

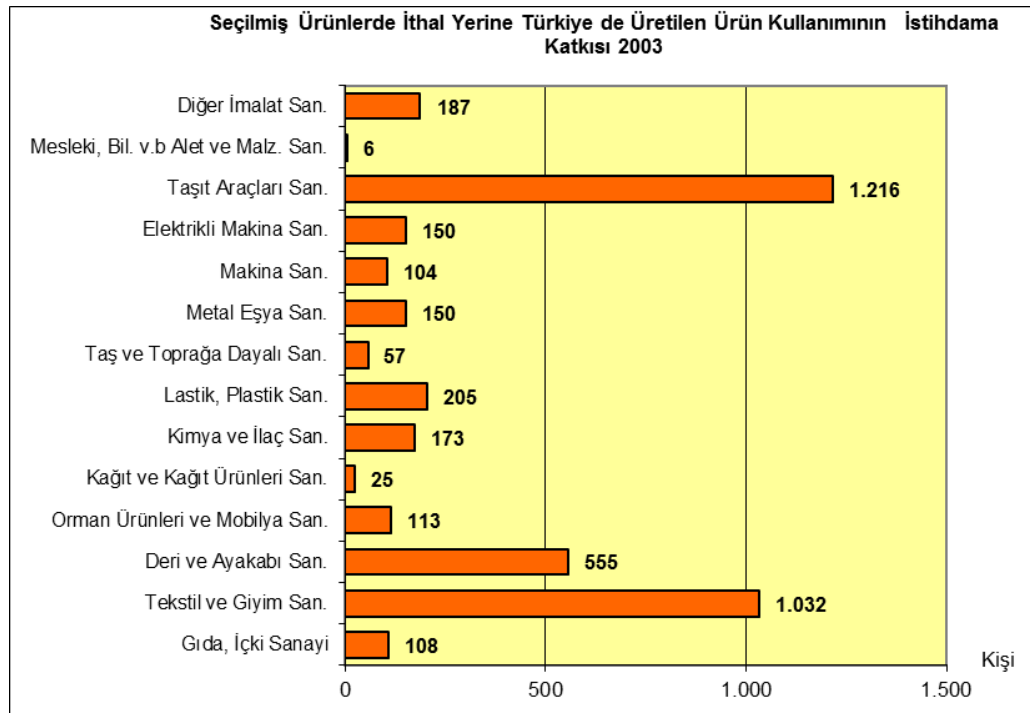
Kaynak: İSO 500 ve İSO 1000 Çalışması

3.4.1 SEÇİLMİŞ ÖRNEK ÜRÜNLER DE TÜRKİYE DE ÜRETİLEN EŞDEĞER ÜRÜNE YÖNELEBİLECEK İTHALATIN KATKISI

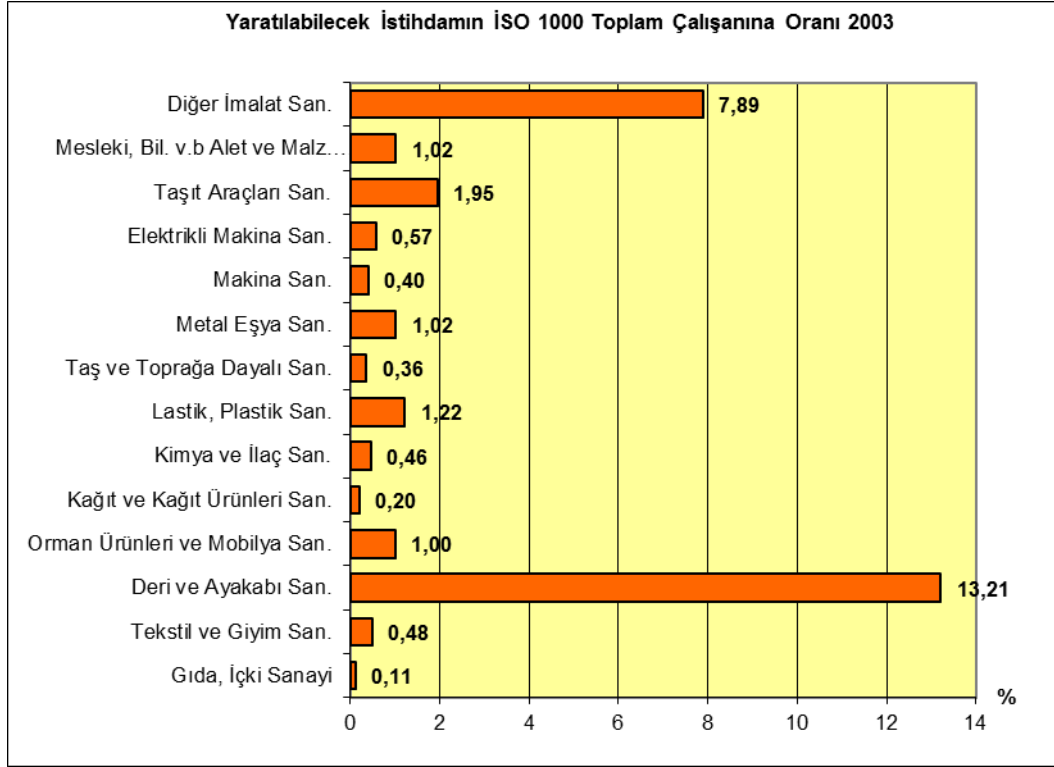
Seçilen ürünlerin toplam ithalatının sadece %10 nun Türkiye de üretilen eşdeğer ürüne karşılanması durumunda, toplam yaklaşık 426 milyon ABD Doları değerinde ithalattan vazgeçilmesi gerekmektedir. Türkiye nin sektörler göre seçilen ürünlerde 2003 yılı toplam ithalat tutarları, İSO 1000 firmalarının üretimden satışları ve çalışan sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Söz konusu sektörlerde faaliyet gösteren İSO 1000 firmalarının 2003 yılı üretimden satışlar toplamı yaklaşık 54,3 Milyar ABD Dolarıdır. Toplam çalışan sayısı ise yaklaşık 538 bin kişidir.

Sektörler	İthalat (ABD Doları)	İSO 1000 Üretimden Satışlar (ABD Doları)	İSO 1000 Çalışan Sayısı
Gıda, İçki San.	120.441.861	10.734.674.296	94.340
Tekstil ve Giyim San.	462.524.429	11.223.080.974	213.262
Deri ve Ayakkabı San.	203.649.959	166.602.314	4.204
Orman Ürünleri ve Mobilya San.	69.552.578	1.008.888.602	11.272
Kağıt ve Kağıt Ürünleri San.	26.714.353	1.363.049.429	12.772
Kimya ve İlaç San.	281.233.069	6.120.103.737	37.245
Lastik, Plastik San.	284.425.447	2.512.776.026	16.827
Taş ve Toprağa Dayalı San.	56.443.852	1.611.289.059	15.757
Metal Eşya San.	86.293.924	845.878.471	14.721
Makine San.	146.157.761	3.678.971.735	26.235
Elektrikli Makine San.	261.284.282	4.595.741.909	26.378
Taşıt Araçları San.	1.961.923.351	10.044.372.419	62.243
Mesleki, Bilimsel v.b Alet ve Malz. San.	2.047.458	20.024.674	567
Diğer İmalat San	299.266.308	379.139.848	2.369
Toplam ABD Doları	4.261.958.632	54.304.593.492	538.192

Vazgeçilebilecek 426 milyon ABD Doları ithalat yerine Türkiye de üretilen ürüne kaydırılabilecek talebin yaratabileceği istihdam, İSO 1000 çalışan başına üretimden satışlar verilerinden hareketle hesaplanmıştır. Elde edilen sonuç, söz konusu değer karşılığında 4081 kişilik istihdam yaratılabileceğini ortaya koymaktadır. Ek yaratılabilecek istihdamın en yüksek olduğu sektörler Taşıt Araçları Sanayi, Tekstil ve Giyim Sanayi ve Deri ve Ayakkabı Sanayi dir.

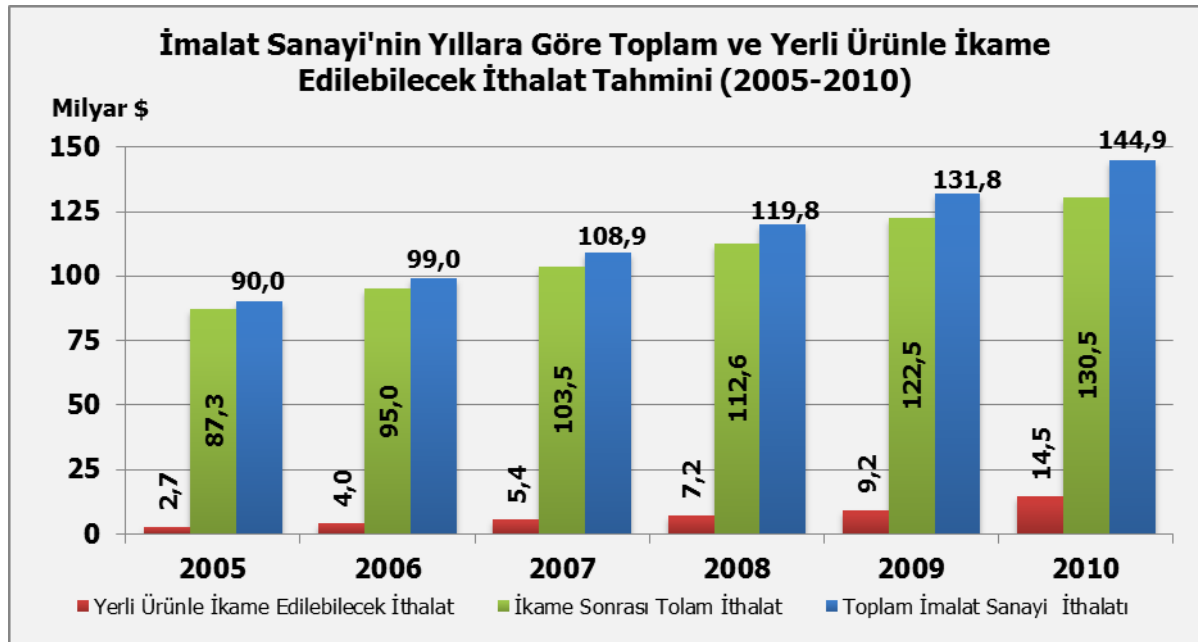

Sektörler içinde yaratılabilecek ek istihdamın sektörlere göre mevcut İSO 1000 çalışan sayısına oranının en yüksek olduğu sektörler ise çalışan başına üretimden satışları düşük olan Deri ve Ayakkabı Sanayi ile Diğer İmalat sanayidir. Bu sektörleri Taşıt Araçları Sanayi ve Lastik. Plastik Sanayi izlemektedir. Gerek sektör gerekse ürün bazında elde edilen sonuçlar, ithal ürün yerine Türkiye de üretilen ürünü kullan yaklaşımının benimsenmesi ve başarılı bir biçimde uygulamaya konması durumunda ülke ekonomisine önemli katkılar sağlanabileceğini göstermektedir.

4. İTHAL ÜRÜN YERİNE TÜRKİYE DE ÜRETİLEN ÜRÜN; Geleceğe Dönük Senaryolar

Türkiye de üretilen ürünün kullanılmasına yönelik geleceğe dönük senaryolar Türkiye nin bu konuda çok önemli adımlar atabileceğini göstermektedir. Günümüzde ABD, Kanada, Japonya, Fransa gibi gelişmiş ülkeler dahil birçok ülkede bu konuda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Kamu ve sivil toplum kuruluşları, toplumu bilinçlendirmek amacıyla bu konuya önemli kaynaklar aktarmaktadır. Bu ülkelerle karşılaştırılmayacak boyutta istihdam sorunu yaşayan, kişi başına geliri düşük olan ve ödemeler dengesindeki olumsuzlukları bir türlü aşamayan Türkiye nin bu tür yeni yaklaşımlara daha çok gereksinimi olduğu açıktır. Bu nedenle kamu ve sivil toplum örgütlerinin toplumu "Türkiye de üretilen ürünü kullanmaya" özendirecek ve bu konuda bilinçlendirecek çalışmalara ivedilikle eşgüdümlü bir biçimde başlaması gereklidir.

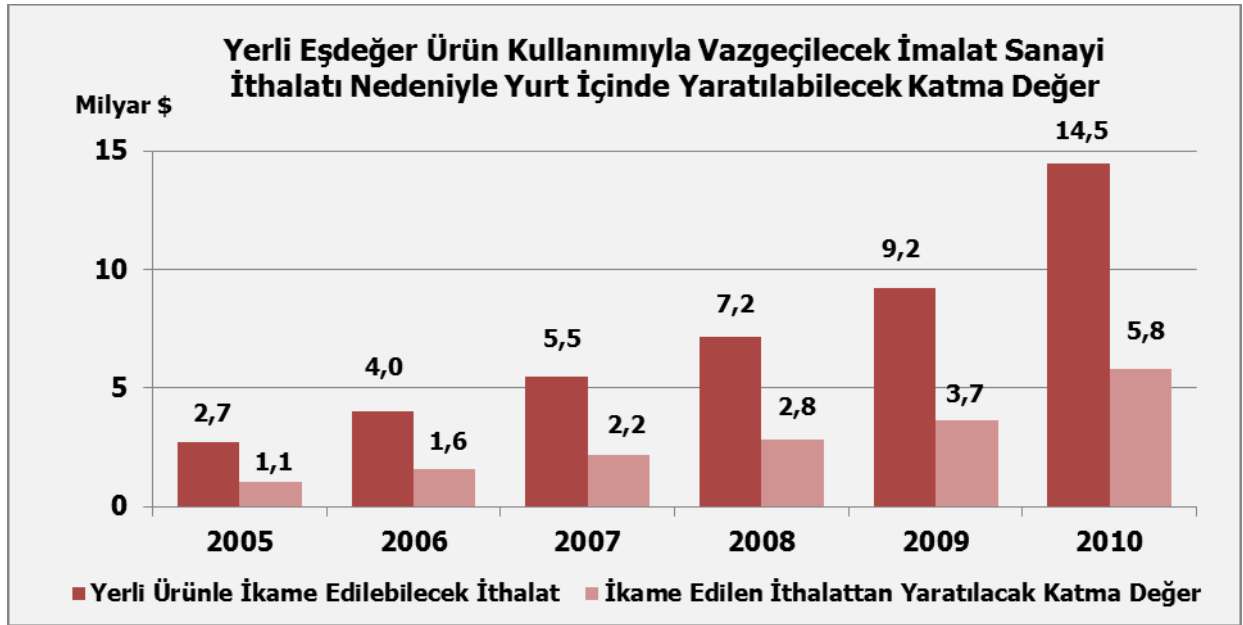
Gelecek dönemde ithal ürün yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürünü kullanmak için hedeflerin şimdiden konması gereklidir. Bu hedefe ulaşabilmek için toplumun bilinçlendirilmesi çabaları ise kamu ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile gerçekleştirilmelidir.

Geleceğe yönelik kestirimler bu konuda yaratılabilecek faydanın büyüklüğünü ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Türkiye nin 2005-2010 dönemi için tutucu varsayımlara dayalı imalat sanayi ithalat tahminleri dahi sağlanacak yararı göstermesi açısından ilginç sonuçlar vermektedir. 2004 yılı ilk dokuz ayında toplam ithalat 70 Milyar ABD Doları düzeyine erişmiştir. Yılsonuna kadar toplam ithalatın 90-95 Milyar ABD Dolarına erişmesi olasıdır. İmalat Sanayi ithalatının 1995-2003 döneminde toplam ithalat içindeki payı ortalama %81,3 olmuştur. Bu ortalamadan hareketle 2004 yılında imalat sanayi ithalatının 75-80 Milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşmesi olasıdır.

Bu bulgular, 2005 yılında imalat sanayi ithalatının 90 milyar ABD Doları düzeyini aşacağını göstermektedir. Bu ithalatın sadece %3 ü yerine Türkiye de üretilen ürünün kullanılması durumunda 2,70 Milyar ABD Doları karşılığı imalat sanayi ithalatından vazgeçilmesi yeterli olmaktadır. Söz konusu miktardaki ithalat ürün yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürün kullanılması durumunda 2005 yılında yaratılabilecek katma değer 1,06 milyar ABD Doları ve istihdam ise 21,600 kişi olmaktadır.

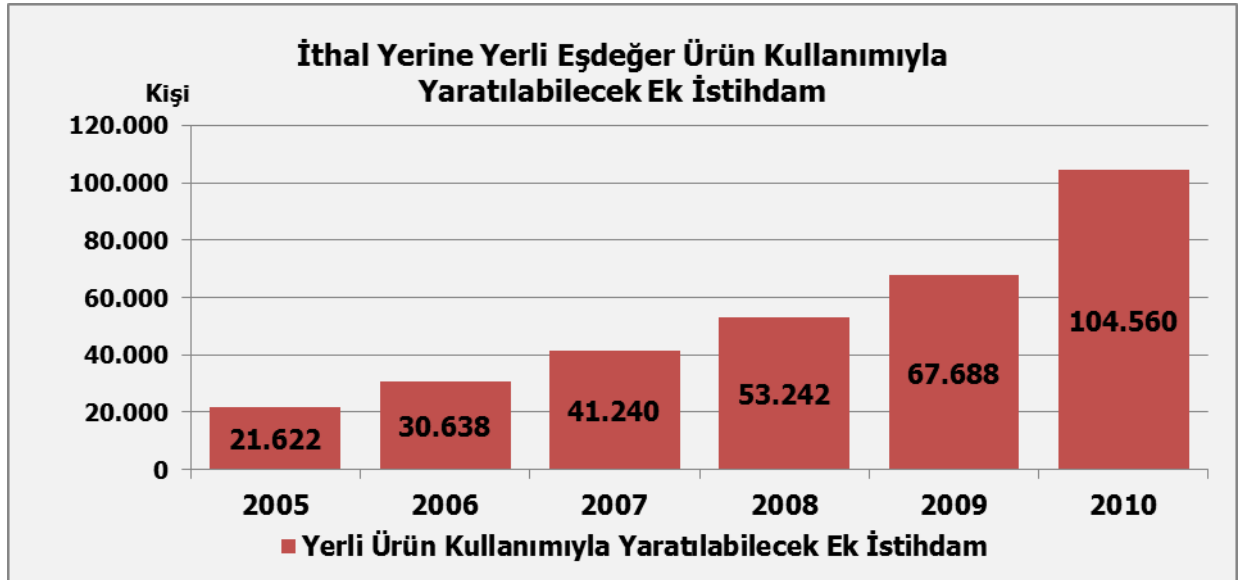
İmalat sanayi ithalatının her yıl bir önceki yıla göre %10 artacağı varsayımına dayalı olarak yapılan hesaplama, 2010 yılında imalat sanayi ithalatının 145 Milyar ABD Dolarına erişebileceğini göstermektedir. İthalatta varsayılan %10 ortalama yıllık artış oldukça tutucudur. Her yıl ithal ürün yerine varsayımlara

dayalı olarak belirli oranlarda Türkiye de üretilen ürün kullanımının öngörülmesi nedeniyle imalat sanayi ithalatının yıllık ortalama birleşik büyüme oranı %8,37 düzeyinde kalacaktır.

2005 yılında %3 ve 2009 yılına kadar her yıl bir önceki yıla göre %1 daha fazla oranda, 2010 yılında ise %10 düzeyinde ithalattan, Türkiye de üretilen eşdeğer ürünü kullanmak için vazgeçilebileceği varsayımı yapılmıştır. Yaklaşımın başarılı olabilmesi için mutlaka yıllık hedeflerin konması gereklidir. 2010 da diğer yıllardan farklı olarak hedef %10 alınmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda ise katkının boyutu açıkça ortaya çıkmaktadır. Sektörlerde vazgeçilecek ithalat oranlarının belirlenmesinde ihracatın ithalatı karşılama oranlarından yararlanılmıştır.

Yapılan hesaplamalar, sadece 2010 yılında yaklaşık 14,5 milyar ABD Dolarlık ithalat yerine Türkiye de üretilen eşdeğer ürün kullanılması durumunda 5,8 milyar ABD Doları civarında katma değer ve 105 bin kişiye istihdam olanağı yaratılabileceğini göstermektedir.

Söz konusu varsayıma göre 2005 - 2010 yılları arasında toplam 6 yılda yaratılabilecek katma değer miktarı yaklaşık 17 milyar ABD Dolarına, yaratılabilecek istihdam ise yaklaşık 320 bin kişiye erişmektedir.

Yaratılabilecek istihdam, 2001 yılı imalat sanayi toplam istihdamının (10 kişiden fazla çalışan işyerleri) %30'u, DİE Hane Halkı İstatistikleri imalat sanayi çalışan sayısının ise %12'si düzeyindedir. Elde edilen bu bulgular ithal ürün yerine Türkiye'de üretilen ürünü kullanmayı özendirecek ve toplumu bu konuda bilinçlendirecek yaklaşımların önemini ortaya koymakta ve çalışmaların ivedilikle başlatılması gereğini de açıkça göstermektedir.

Hesaplamalarla ortaya konan katma değer artışı ve yaratılabilecek ek istihdam dışında bu yaklaşımın yaratacağı çarpan etkisi göz ardı edilmemelidir. Türkiye'de üretilen eşdeğer ürün kullanımı dış ticaret ve dolayısıyla cari işlemler dengesini olumlu yönde etkileyecektir. Bunun yanında, ara malı üretimini tetikleme, yatırım eğilimini artırma, gelişen iç talep nedeniyle yabancı sermaye yatırımlarını özendirme, kapasite kullanım oranlarında artışa bağlı olarak söz konusu ürünleri üreten işletmelerin verimliliğini ve rekabet gücünü artırma gibi ekonomiye çok sayıda katkısı olacaktır.

Ayrıca yaratılan ek katma değere bağlı olarak vergi gelirleri artarken sürdürülebilir kalkınmayı sağlamada önemli rol oynayacaktır. Bu katkılar göz önüne alındığında ithal ürün yerine Türkiye de üretilen ürünleri kullanmaya yönelik çabaların ivedilikle ele alınması gereği açıkça görülmektedir. Başta kamu, işçi, işveren, sivil toplum örgütleri olmak üzere tüm kesimlerin konuya gereken önemi vermeleri ve bu konuda bir araya gelerek hedeflere odaklı eylem planına bağlı olarak en kısa sürede çalışmaya başlamaları gerekmektedir.